

ginta duobus discipulis, qui dictus est etiam Zebeus, pater Jacobi et Joannis, maritus Mariae Salomes, qui cum Petro Romam petiit: inde, relictiis domesticis suis, missus in Angliam Episcopus, occubuit martyr anno secundo Neronis. » Et inferius de uxore ejus: « Celebris, ait, memoria est apud Hispanos S. Mariae Salomes, matris S. Jacobi et uxoris Zebedei, quae cum

attigisset annum nonagesimum anno Christi 42, sub Jacobo, filio Alphaei, Episcopo Hierosolymitano, die 24 maii sanctissime decessit ad caelos in Italia, diciturque Verulis quiescere, et mors ejus multis nobilitata miraculis. » Idem tradunt Verulenses. Caeterorum, utpote novorum, nec ad alia traditorum, fides sit penes Helecam et Sophronium.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, S. Petrus Ananiam et Sapphiram, ob fraudatum agri pretium, morte punit. Secundo, vers. 12, recensentur miracula crebra Petri et Apostolorum. Tertio, vers. 17, incarcerantur Apostoli, sed ob angelo liberantur: inde concionantes in templo a Magistratu abducuntur in concilium, a quo increpiti intrepide respondent: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Quarto, Gamaliel, vers. 34, sapiens pro Apostolis dat consilium. Denique, vers. 40, flagellantur Apostoli: sed in iis exultantes, alacrius et audacius Christum praedicant.

1. Vir autem quidam, nomine Ananias, cum Sapphira uxore sua, vendidit agrum, 2. et fraudavit de pretio agri conscia uxore sua; et afferens partem quamdam, ad pedes Apostolorum posuit. 3. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri? 4. Nonne manens tibi manebat, et venditum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. 5. Audiens autem Ananias haec verba, cecidit et expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt. 6. Surgentes autem juvenes amoverunt eum, et efferentes sepelierunt. 7. Factum est autem quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat, introivit. 8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi, mulier, si tanti agrum vendidisti? At illa dixit: Etiam tanti. 9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium; et efferent te. 10. Confestim cecidit ante pedes ejus et expiravit. Intrales autem juvenes, invenerunt illam mortuam, et extulerunt, et sepelierunt ad virum suum. 11. Et factus est timor magnus in universa Ecclesia, et in omnes qui audierunt haec. 12. Per manus autem Apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis. 14. Caeterorum autem nemo audebat se conjungere illis; sed magnificabat eos populus. 14. Magis autem agebatur creditum in Domino multitudo virorum ac mulierum, 15. ita ut in plateis egerent infirmos, et ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis. 16. Concurrebat autem et multitudo vicinarum civitatum Jerusalem, afferentes aegros et vexatos a spiritibus immundis, qui curabantur omnes. 17. Exurgens autem princeps Sacerdotum et omnes qui cum illo erant (quae est haeresis Sadduceeorum), repleti sunt zelo; 18. et iniecerunt manus in Apostolos, et posuerunt eos in custodia publica. 19. Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris et educens eos, dixit: 20. Ite, et stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitae vestrae. 21. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, et docebant. Adveniens autem princeps Sacerdotum et qui cum eo erant, convocaverunt concilium et omnes seniores filiorum Israel, et miserunt ad carcerem ut adducerentur. 22. Cum autem venissent ministri, et aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt, 23. dicentes: Car-

cerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, et custodes stantes ante januas; aperientes autem neminem intus invenimus. 24. Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi et principes Sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret. 25. Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri, quos posuisti in carcerem, sunt in templo stantes et docentes populum. 26. Tunc abiit magistratus cum ministris, et adduxit illos sine vi; timebant enim populum ne lapidarentur. 27. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio, et interrogavit eos princeps Sacerdotum, 28. dicens: Praecipiendo praecipimus vobis ne doceretis in nomine isto; et ecce replestis Jerusalem doctrina vestra, et vultis inducere super nos sanguinem hominis istius. 29. Respondens autem Petrus et Apostoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. 30. Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno. 31. Hunc principem et salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam poenitentiam Israeli, et remissionem peccatorum. 32. Et nos sumus testes horum verborum, et Spiritus Sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi. 33. Haec cum audissent, dissecabantur et cogitabant interficere illos. 34. Surgens autem quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universae plebi, jussit foras ad breve homines fieri, 35. dixitque ad illos: Viri Israelitae, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis. 36. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensus numerus virorum circiter quadringentorum; qui occisus est; et omnes qui credebant ei, dissipati sunt, et redacti ad nihilum. 37. Post hunc extitit Judas Gallilaeus in diebus professionis, et avertit populum post se, et ipse perit; et omnes quotquot consenserunt ei, dispersi sunt. 38. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, et sinite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissolvetur; 39. si vero ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte et Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi. 40. Et convocantes Apostolos, casis denunciaverunt ne omnino loquerentur in nomine Jesu; et dimiserunt eos. 41. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. 42. Omni autem die non cessabant in templo et circa domos docentes et evangelizantes Christum Jesum.

1. ANANIAS. — Hebr. idem est quod *domus Domini*, quod scilicet per votum Domino obtulit; vel *paupertas Domini*, id est Domino dicata: sed ex *Anania* factus est *Ananias*, id est insitor et mercator Domini, quia pretii partem Deo dicatam sibi quasi mercator retinuit, ideoque rursus factus est *Ananias*, id est afflictio Domini, quia a Domino morte multatus est.

SAPPHIRA. — Hebr. idem quod *numerus*, scilicet pretium; aut, ut Syrus, *piletra*, vel sapphirina.

AGRIUM. — Syrus קריתא *keritha*, id est ager et villa: quae vox deducta est ab hebraeo קריה *keria*, id est civitas, pro quo Chaldaei dicunt קריתא: unde Carthago vocata est civitas nova a Didone condita; lingua enim Punica Hebraea est affinis, utpote ab ea progenita.

2. ET FRAUDAVIT DE PRETIO AGRI. — *fraudavit*, id est *callide surripuit*, ab oculis domini vel heri callide removendo; Syrus, *sustulit*. Erat ergo hoc furtum et sacrilegium rei Deo dicatae. Ergo vel diserte voverat, vel certe professus erat verbis, ab ipso facto plenam bonorum eorumque pretii abdicacionem et oblationem, ut faciunt Religiosi

jam voventes paupertatem. Negat tamen Cajetanus, fideles eam tum vovisse: idem negant constanter Calvinus, Marlortatus alicui haereticis, volorum et Religionis hostes, dicentes Ananiam solo mendacio solaque hypoeris peccasse, quod simularet se dare totum cum daret partem, ideoque morte punitum esse. Verum errare eos, patet *Ananiam factos vovisse paupertatis, Prob. Primis.* primo, ex verbo *fraudavit*: fraus enim non fit in re propria, sed aliena, puta cum res alieni data, vel vendita aut promissa surripitur. Unde graece est *fraus*, id est callide surripuit. Fuit ergo fur et sacrilegus, quia scilicet violavit votum et professionem paupertatis quam fecerat. Unde S. Augustinus, serm. 27 *De Verbis Apostoli*: « Dum, inquit, ex eo quod promiserat, partem subtraxit, sacrilegi damnatur et fraudis. Sacrilegii, quod Deum in pollicitatione fecerit; fraudis, quod integris muneribus portionem quamdam putaverit subtrahendam. » Secundo, quia Petrus Ananiam culpans ait: « Cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto, et fraudare de pretio agri? » Si enim non vovisset, nec promississet, fuisset tantum mendacium olli-

ciōsum, non perniciōsum, utpote in re propria, ideoque veniale; sicut qui donaret amico centum aureos, dicens: Plures darem si haberem, at non habeo, peccat tantum mendacio officioso et veniali, nec dicitur fraudare, multo minus mentiri Spiritui Sancto. Instat ei Petrus acrius: « Quare posuisti in corde tuo hanc rem » tam nefandum, tam sacrilegum? « Non es mentitus hominibus, sed Deo. » Ergo Deo voverat et promiserat. Ille enim dicitur mentiri Deo et Spiritui Sancto, qui id quod ei promisit et vovit, non servat. *Tertio*, idem patet ex poena: Petrus enim punivit eum, æque ac uxorem morte, eaque subita, publica et infami. Fuit ergo lethale et grande hoc scelus: fuit ergo violatio voti et sacrilegium. Si enim non vovissent, licite potuissent proflum, vel ejus partem sibi retinere, et etiam dixerunt hoc totum esse agri pretium, nemini fecissent injuriam, ideoque non peccasset fraude lethali, sed mendacio tantum veniali. *Quarto*, ita passim docent Patres. S. Basilus, serm. 1 *De Instit. monach.*: « Humane, ait, gloriæ cupiditate Ananias quiddam bonorum habebat, Deo palam consecraverat, ut hominum de se opinione excitaret. » S. Augustinus, verbis paulo ante citatis; S. Chrysostomus hic, *hom. 12*: « Quare, inquit, hoc fecisti? Voluisti habere? oportebat initio habere, et non promittere; nunc autem postquam consecrasti, majus sacrilegium commisisti. » S. Hieronymus, epist. 8 *Ad Demetr.*, clare: « Ananias, inquit, et Sapphira dispensatores timidi, imo corde duplici, et ideo condemnati; quia post votum abstulerunt quasi sua, et non ejus cui semel ea voverant, partemque sibi jam aliene substantiæ reservantes. » S. Gregorius, lib. I, epist. 33 *Ad Venantium*: « Ananias, inquit, pecunias Deo voverat, quas postea victis persuasionem diaboli subtraxit; sed qua morte caudatus est, scis. » S. Fulgentius, epist. *De Debito conjugali*, cap. viii: « Quam, ait, sit malum quamque sollicitè fugiendum, si quis de hoc quod Deo voverit, retinere aut rapere aliquid mortifera prævaricatione pertinet, exemplo sunt Ananias et Sapphira. » Idem asserunt S. Athanasius, serm. *De Passione et Cruce*; Nazianzenus, in *Carmin. de Virginit. præc.*; Cyprianus, lib. III *Testimon.*, cap. xxx; Cassianus, *Collat. XVIII*, cap. vii, atque in hoc caput commentantes Œcumenius, qui peccatum Ananias vocat sacrilegium; Arator, Beda, Inigo, Lyranus et alii passim, quin et, quod miraris, Beza, veritatis utique nimis clara luce convictus.

Porro, si primævi fideles, etiam conjugati, vovebant paupertatem, multo magis eam voverant Apostoli, eorum in virtute duces, sanctitatis et perfectionis magistri, ac Evangelicorum consiliorum præcones exemplo magis quam verbo, idque disertè docet S. Augustinus, lib. XVII *Civitat.*, cap. iv: « De terra, inquit, suscitatus est ille (Paulus) super omnes divites pauper, et de illo

stercore erectus supra omnes populos opulentos ille inops, ut sedeat cum potentibus populi, quibus ait: Sedebitis super sedes duodecim, et sedem gloriæ hæreditatis dans eis. Dixerunt enim potentes isti: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. Hoc votum potentissimi voverant. Sed unde hoc eis, nisi ab illo de quo hic confinio dictum est: Dans votum voverit? » Et S. Thomas, II II, *Quæst. LXXXVIII*, art. 4, ad 3: « Apostoli, inquit, intelliguntur vovisse pertinentia ad perfectionis statum, quando Christum relicto omnibus sunt secuti. » Idem multis probat Alvarus Pelagius, lib. II *De Planctu Ecclesiarum*, cap. ix, et ex eo noster Hieronymus Platus, lib. II *De Bono status Relig.*, cap. xx.

Porro, licet D. Thomas loco citato negare videatur Christum eadem vovisse, idemque disertè doceant Medina et Cajetanus, tamen multi contrarium censent: licet enim in Christo non fuerit illa causa vovendi quæ est in nobis, scilicet ad firmandam voluntatis inconstantiam, que in Christo nulla fuit (quod tantum videtur voluisse S. Thomas), tamen multe aliæ fuerunt, scilicet prima ut Deo offerret nobilissimum religionis actum: hic autem est vovere et votum, quo non tantum res et actus, sed et voluntas ipsa in totum Deo consecratur, ita ut rem nec habere, nec velle possit; sicut plus est dare arborem cum fructibus, quam solos ejus fructus, ait S. Anselmus, lib. *De Similit.*, cap. LXXXIV. *Secundo*, ut ipse perfectionis magister, ejus Apostolis nobiscum daret specimen et exemplum quod squamur, *Matth. xix. 21; Lucæ xiv. 33*, ubi Apostoli se Christi exemplum in paupertate secutos asserunt. *Tertio*, quia perfecta opum abrenuntiatio non fit nisi per votum: illo enim vovens non tantum præsentia, sed et futura bona quæ habere potest, libere a se abdicat. *Quarta*, quia tria vota Religionis sunt tria præstantissima holocausta: Christus autem se suaque in perfectissimum holocaustum Deo Patri obtulit. Unde ejus hæc est vox, *Psal. xxi. 26*: « Vota mea, » id est promissa mea, ait ibi S. Basilus et Theodoretus, « reddam in conspectu timentium eum. » Hanc sententiam probabilissimam esse censet Franciscus Suarez, III *part.*, *Quæst. XL*, disp. xx, sect. 2, et Salmeron, tomo V, tract. 4. Videtur ergo Christus in primo instanti conceptionis suæ, et et omnia sua obtulisse ac vovisse Deo presentem per paupertatem, castitatem et obedientiam. Nam homini obedientiam vovere non poterat, eo quod non haberet superiorem. Sic in Vita S. Theræsie quasi quid illustre ponitur, quod ipsa voverit se in qualibet re facturam id quod erat perfectus.

Insuper, si primi fideles Hierosolymite vovebant paupertatem, valde quoque probabile est eosdem vovisse tunc castitatem, et uxoriibus deinceps abstinuisse. Probatur id primo, quia qui fecerunt majus, fecerunt et minus. Majus

Primo
fideles
vovisse
castita-
tem.
Primo.

autem est abdicare a se bona omnia ad vitam necessaria, quam abstinere conjugio voluntario, et non necessario, cum multi eo abstineant, quod nolint illo illigari, nec pati molestias uxoriæ et rei familiaris. Adde, ad alendas proles, quæ ex conjugio continue suscipiuntur, opus esse multis opibus, ac proinde non posse eas abdicari. *Secundo*, quia hodie videmus eos qui faciunt votum paupertatis, facere et castitatis; sed non vice versa: multi enim castitatem vovent, qui bonis suis frui volunt. *Tertio*, id suadet fervor Christianorum illius ævi, et primitiæ Spiritus quas ipsi hausserunt. Unde de iis ait Lucas, cap. II, 42: « Erant perseverantes in doctrina Apostolorum; » hæc autem assidua erat, nec tantum tradebat præcepta, sed et consilia Evangelicæ, inter quæ unum præcipuum erat illud Christi: « Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, » *Matth. xix. 12*. Castratio enim hæc non solum abstinentiam ab usu conjugii, sed et ejus impotentiam significat, non physicam, sed moralem, quæ fit per votum, per quod homo licite non potest uti conjugio. *Quarto*, quia de iisdem ait Lucas ibidem: « Quod erant perseverantes in communicatione fractionis panis et orationibus. » In *verse. 46*: « Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panem. » Si quotidie communicabant, si perpetim erant in templo orantes, ergo se continebant. Hoc enim jubet Apostolus, I *Corinth. vii. 5*. *Quinto*, quia ea de causa Corinthii putabant fideles omnes debere vivere cælibes, quia videbant primos Hierosolymitas ita vivere, ac proinde hoc dubium proposuerunt Paulo: quibus ille respondit cælibatum non esse præceptum, sed consilium Evangelicum, ut patet toto cap. vii prioris epistolæ ad Corinth. *Sexto*, quia Esseni, quos S. Marcus Alexandriæ instituit, ad instar primorum fidelium, quos viderat Hierosolymis institutos a S. Petro, uti docet S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Marco*, Esseni, inquam, coluerunt cælibatum. Audi Plinium, lib. V, cap. xvii: « Gens (Essenorum) sola in toto orbe præter cæteras mira, sine ulla femina, omni venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum, in diem ex æquo convenarum turba renascitur, etc.: ita gens æterna est in qua nemo nascitur: tam fecunda illis aliorum vite poenitentia est. » Et Solinus, *Polyhist.*, cap. xxxvi: « Interiora Judææ Esseni tenent, qui præditi morali disciplina, recesserunt a ritu gentium universarum, majestatis, ut reor, providentia ad hunc morem destinati: nullæ ibi femine, venere se penitus abdicant: pecuniam nesciunt, palmis victant; nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo. Locis ipse addictus pudicitiae est; ad quem plurimi nec undique gentium properant, nullus admittitur, nisi quem castitatis fides et innocentie meritum prosequatur. Itaque incredibile

dictu, gens æterna est cessantibus puerperis. » Hisdem argumentis probatur fideles primos professos esse obedientiam Apostolis et S. Petro. Unde et bona sua, ac se totos cum bonis ad pedes Apostolorum obtulerunt, cap. iv, vers. 35. Voluit enim Deus in his primis dare primum et perfectum exemplar vite Christianæ, quod omnia deinceps secula intrerunt et imitarentur. Egerunt ergo ipsi vitam religiosam verique fuerunt Religiosi, uti docet S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Phalone*, cujus verba recitavi, cap. II, vers. 44, et Cassianus, lib. II *De Instit. Remunt.*, cap. v, et *Collat. XVIII*, cap. v, ubi docet Cœnobaritarum institutum a tempore Apostolorum initium sumpsisse, cum multi perfectionis avidi, non eo tantum contenti essent quod omnes facerent, ut sua omnia in commune conferrent: sed etiam his altiora meditantes, in secretiora loca suburbana secederent, qui quod a conjugibus et a suorum consortio, imo ab omni mundi conversatione abstinere, ideoque a solitudine Monachi, a communitate Cœnobitæ sint nuncupati. Inter hos autem principem et ceterorum magistrum extitisse S. Marcum Evangelistam in Ægypto; sicut in Æthiopia extitit S. Mattheus, qui Iphigeniam regis filiam cum sociabus in monasterio Deo consecravit; in Græcia S. Paulus, qui Theclam; Romæ S. Clemens, qui Flavianum Domitillam; in Gallia S. Marthæ, qui in cœnobio a se erecto cum aliis feminis Deo dicatis cœlestem vitam duxit. Idem liquet ex S. Dionysio, *Eccles. Hierarch.*, cap. x, ubi ritus consecrandi monachos suo, id est Apostolorum, ævo usitatos describit. Hinc S. Chrysostomus, lib. III *Contra Vituper. vita monast.*, docet institutum Religiosorum esse Apostolicum: sic et S. Augustinus, Eusebius et alii superius citati. His ergo parentibus et ducibus gloriorum Religiosi, eorumque virtutem et ardorem emulantes, scientes se primævum christianismi spiritum et perfectionis apicem consecrari, ut sint sancti totique Deo consecrati, sicut primi illi fideles a Paulo et aliis passim nuncupati sancti.

Denique quam religiosa, sancta et excoelsa fuerit primorum fidelium vita, liquet ex Essenis, quos instar Hierosolymitarum Alexandriæ instituit S. Marcus. Essæi enim, vel Esseni nuncupati sunt quasi *beati*, id est, sancti, ait Eusebius, lib. VII *Præpar. Evang.*, IV, ex Phalone; vel a Jesu, quasi Jessei, Jesuei, Jesuini, Jesuitæ: ita Epiphanius, *hæres. 29*; licet Judæorum Esseni dicti videantur nonnulli ab Hebr. חַסִּדִּים *chassa*, id est vidit, quasi videntes; vel a *chosen*, pro quo Josephus, lib. III *Antiq.*, cap. ix, græce vertit *Essen*, id est rationale, erat erant in pectore pontificis, cui inscripta erat doctrina et veritas, *q. d.* Rationales, contemplativi, qui toti vacabant rationi, menti, doctrinæ, et veritati rebusque divinis contemplandis; vel potius Esseni dicti sunt ab Hebræo *chassid*, et Syro *chass*, de quo mox supra.

Primi
Christia-
ni fuerunt
Beheviw

Esseni
quasi
beati

De Essenis ita ex Philone scribit Eusebius, loco citato: « Nulla animi perturbatione feruntur, sed vera soli hominum libertate fruuntur. Nemo proprium aliquid possidet, non domos, non pecus, non vas aliquid, sed omnibus in medio positus communiter utuntur: habitant simul, et convivunt quasi sodales. Cumque omnia pro communi utilitate faciant, alia aliorum negotia sunt, quae impigre subeunt certant; non frigus, non calorem, non aliquam aeris mutationem formidant. Sunt autem eorum alii agricola, alii pastores, alii apum cultores, alii aliarum artium magistri. Cumque a laboribus suis mercedem ceperint, apud eum deponunt qui quæstor creatus est. Is omnia diligenter procurat quibus egent: egent autem paucissimis, cum omnem luxum, tanquam animæ et corporis morbum, aspersionent. » Et inferius: « Nemo servus apud eos est, sed cum universi liberi sint, alteri alteri serviunt, etc. Illam philosophiæ partem solum approbant, qua de Deo et creatione omnium scrutantur. Morali maxime invigilant. Die septima ad loca sacra concurrentes, ordine sub senioribus juvenes considerare solent. Leguntur Scripturæ diligenter et exponuntur. Discunt igitur pie, sancte iustaque vivere; triplici regula utentes, amore Dei ardentissimo, virtutis cultu diligentissimo, charitatis proximi ferventissima. Quod igitur summe Deum diligant, multa nobis arguuntur sunt, castitas perpetua, iurjurandi nulla mentio, mendacium odium, et præcipue quod bonorum omnium, nullius mali, Deum causam esse opinantur. Quod virtuti studeant patet, quia pecuniam negligunt, gloriam spernunt, voluptatem oderunt, constantes, severi magnique animi sunt. Charitatis autem argumenta sunt benevolentia, societas, æqualitas. Nullus enim domum habitat, quæ omnium communis non sit; unum ærarium, unus sumptus omnibus est: vestis communis, communis cibus et potus, communis mensa, omnis vita communis est. » Hæc de Essæis ex Philone Eusebius, qui eadem et plura de iisdem ex Porphyrio recenset, lib. IX *De Præpar. Evang.*, cap. 1, et Josephus, lib. I *De Bello*, cap. VII, ubi ait eos fuisse opum contemptores, paupertatis et vitæ communis amantes, religiosos erga Deum, silentio de ditos, psalmodos, mites, fideles, pacificos, continentis, justos, abstinentes, longævos, in tormentis constantes; imo ridentes, immortalitati et æternitati viventes, quasi heroes et semideos: quos origine et genere fuisse Judæos; sed in christianismum transisse, et fide ac religione fuisse Christianos, docet Epiphanius, loco citato; S. Hieronymus, in *Philone et S. Marco*, Sozomenus, Cedrenus, Beda et alii apud Baronium, tomo I, anno Christi 64; et fuse idipsum contra Scaligerum et Novantes ostendit noster Nicolaus Serarius, lib. III *Triheres*, cap. XVII, et cap. IV, ubi quinquaginta Essenorum dogmata et instituta enumerat. Et cap. I, Essenos nomen accepisse

censet ab Hebræo חַסִּידִים *chastid*, a quo Syriacum *chasi*, et *chostio*, id est *castus*, puta sanctus: quod præ cæteris undecim etymis, quæ ibi recenset, videtur probabilius; quin et idem Eusebius, lib. II *Histor.* cap. XVII, ubi citans verba Act. IV, in fine, quibus primorum Christianorum vitam communem et virtutes Lucas depingit, docet tales fuisse Essæos. Quos rursus ex Philone ita describit: « Hoc in primis testatur, quod facultatibus suis renuntiarint, ac bonis ad se pertinentibus cesserint ii qui philosophari cõpissent, et cunctis vitæ hujus curis abstinerint, relictisque muris, in agris et hortis solitarie conversati sint, certo scientes consortia eorum qui disparem sequebantur vivendi rationem, inutilla et noxia esse illis qui tum temporis hoc, ut par erat, agebant. Hæc prædictus Philo testificatus ad verbum subjicit, dicens: Est autem in multis quidem terrarum locis hoc genus hominum (oportebat enim perfecti boni participes fieri tum Græcos, quam Barbaros); verum in Ægypto in singulis prefecturis, sicuti vocant, abundant et maxime circa Alexandriam, Deinde et habitationes eorum quales fuerint describens, de ecclesiis ejus regionis hæc dicit: In singulis autem sacrum domitium est, quod monasterium vocatur, in quo manentes sanctæ vitæ mysteria celebrant, nihil illud inferentes, nec potum, nec cibum, neque alium quidquam eorum quæ sunt ad corporis sustentationem necessaria, sed leges et oracula Prophetarum, et hymnos et reliqua hujusmodi, quibus scientia et pietas augentur et consummantur. Et aliquanto post dicit: Totum autem illud temporis spatium, quod est a diluoculo usque ad vesperam, in exercitium illis insuntur. Sacras quippe Scripturas legentes philosophantur, ac patriam philosophiam allegorice tractant. Etenim putant ea quæ in manifesta sunt Scripturarum expositione, quædam esse absconditæ naturæ symbola per figuras significata. Habent autem et commentarios præcorum virorum, in qui disciplina eorum duces essent, multa in forma rerum allegorice traditarum post se monumenta reliquerunt. Continentiam autem primum, tanquam fundamentum quoddam in anima collocant, deinde et alias virtutes superstruunt. Cibum aut potum nemo illorum ante solis occasum usurpat. Etenim philosophiæ studium luce, corporis vero necessitates tenebris dignas esse judicant. Unde et diem illi, istis vero modicum noctis partem tribuunt. Nonnulli ex eis toto triduo cibi non recordantur, quibus majus scientiæ, quam cibi desiderium inedit. Nonnulli ita letantur ac delectantur sapientiæ pasci, quæ dogmata opulente et abunde subministrat, ut duplicato temporis spatio abstanteant, ac vix per sex dies necessario cibos quantes vescantur. Adit præterea, apud illos, de quibus loquitur, mulieres quosque reperiri, quarum pleræque grandævæ virginis castitatem non necessitate, sicut quædam sacerdotes

apud gentes, magis quam sua sponte, propter zelum ac studium sapientiæ custodiant: ejus commercium studioso colentes, corporum voluptates aspernantur, cum immortales potius liberos, quos solus amans Dei animus ex se gignere potest, quam mortales habere cupiant. Quid opus est istis adjicere, quomodo in unum congregati, separatimque viri, ac separatim mulieres, conversati sint, et quæ illis excreta fuerint, quæ adhuc apud nos durant, et præcipue circa salutaris passionis festum diem, in jejuniis et vigiliis nocturnis divinatorumque sermonum lectione exercere consuevimus? Et ut unus ex omnibus consurgens in medio, psalmum honestis modulibus concinat, utque ei præcinati unum versiculum, omnis multitudo respondeat; atque in ipsis diebus in terra recumbentes, vinum quidem nemo omnino, ne gustu quidem contingat, sed nec quamlibet carnem: tantum autem aqua sit eis poculum, et panis cum sale vel hyssopo cibus. Addit autem quomodo sacerdotes, vel ministri exhibent officia sua, vel quæ sit supra omnia Episcopalis apicis sedes. »

Fine et
Aqua vi-
velut.

Christi
nam
est, s.
ci

Tales ergo tantique fuerunt Essæi, puta primi fideles tam Hierosolymæ quam Alexandriæ, de quibus vere dixit Nyssenus, initio tract. *Quid sibi velit nomen Christiani*: « Christianismus est vitæ divinæ imitatio. » Et Nysseni frater S. Basilus, hom. 10 *Hexæmor.*: « Christianismus quid est? Assimilatio Dei, quatenus eam assequi potest humana fragilitas natura. Votiva reus est te Christianum fore? ne cunctere Deo fieri similis: Christum indue. » Et S. Augustinus, lib. I *De Symbolo ad catechum.*, cap. V: « Christianus est templum Spiritus Sancti. » Idem (vel quisquis est auctor: non enim videtur esse S. Augustinus) lib. *De Vita Christiana*, cap. I, tom. VI: « Christianus est Christi imitator. » Et cap. VI: « Christianus, inquit, justitiam, bonitatis, integritatis, patientiæ, castitatis, prudentiæ, humilitatis, humanitatis, innocentie, pietatis est nomen; et tu illud quomodo defendis et vindicæ tibi, cui de tam plurimis rebus nec pauca subsistunt? Christianus est qui potest justa voce dicere: Nemini hominum nocui, juste vixi cum omnibus. » Et cap. XIV: « Christianus ille est, qui omnibus misericordiam facit, qui omnino non movetur injuria, qui opprimi pauperem se presente non patitur, qui miseris subvenit, qui indigentibus succurrit, qui cum merentibus meret, qui dolorem alterius sicut proprium sentit, qui ad fletum fletibus alienis provocatur, cujus domus communis est, cujus janua nemini clauditur, cujus mensam pauper nullus ignorat, etc., qui Deo nocteque deseruit; qui ejus præcepta indesinenter meditat; qui pauper mundo efficitur, ut Deo locuples fiat; qui inter homines habetur inglorius, ut coram Deo et angelis ejus gloriosus appareat; qui in corde suo nihil videtur habere simulatum vel fictum; cujus simplex et immaculata est

anima, cujus conscientia fidelis et pura est, cujus sola mens in Deo est, cujus omnis spes in Christo est, qui cœlestia potius quam terrena desiderat; qui humana spernit, ut possit habere divina. » Similia habet S. Ambrosius, serm. *In die Ascensionis Domini*, et Irenæus, lib. II *Contra hæres.* cap. LVII, sub finem.

2. DE PRETIO AGRÏ, — partem sibi reservantes, ut humana prudentia sibi in tempore necessitatis, v. g. persecutionis, fugæ, senectutis consulere, diffidentes Deo. Unde S. Hieronymus, epist. 8 *ad Demetr.*, vocat eos « Dispensatores timidus, ac metuentes famem, quam fides non timet. » Addit Lyranus voluisse de una medietate pretii expensas habere communes, uti cæteri, et de altera lautius vivere in occulto; itaque communitatem hæc parte defraudabant.

AFFERENS PARTEM QUAMDAM, — medietatem, ait Didymus, lib. I *De Spiritu Sancto*, et Lyranus, quin et Cassianus, *Collat.* VI, cap. XI; censet enim potiore pretii partem attulisse, et exiguum quid sibi reservasse. Verum pro « partem quamdã, » græce est μέρος τι, ubi τει est diminutivum, et significat partem unam e pluribus, hoc est, partem, vel partem illam ab eo fuisse allatam: plures ergo partes pretii sibi retinuit, unam duntaxat attulit. An partem hæc pretii acceptarit Petrus incertum est. S. Chrysostomus, hom. ult. in *Epist. ad Titum*, innuit non acceptasse, idque in detestationem sacrilegii. Unde hoc ejus exemplum secuti videntur S. Gregorius et alii, quos max citabo, qui prestant proprietariorum in eorum sepulcrum injiciebant, clamantes: « Pecunia tue sit tecum in perditionem. »

3. DIXIT AUTEM PETRUS, — quasi primas Apostolorum et Ecclesiæ caput. Ita Glossa et Hugo.

CUR TENTAVIT. — Græce ἐπιπέσων, id est implevit. Sic et Syrus, *q. d.*, ait Beda: Cor et mens hominis a solo Deo impleri potest: cur ergo tu permisisisti illud impleri, id est plene possideri a diabolo, ejusque prava suggestionem et consiliis, cum ipse illud, esto velit, implere revera non possit? Noster cum S. Epiphano, *hæresi 39*, legit ἐπιπέσων, hoc est, tentavit, id est tentando viciit, et impulit in scelus et sacrilegium: verbum enim tentavit sumitur in actu perfecto et consummato, uti sæpe fit apud Hebræos. Nam aliqui peccatum non erat tentari a diabolo, nec in potestate Ananie erat facere, ut ad eo non tentaretur. Sic Christus in oratione Dominica jubet nos orare: « Et ne nos inducas in tentationem, » ita scilicet, ut ea superemus, *q. d.* Ne permittas nos vinci tentatione, sed da gratiam, qua eam, cum ingruit, vincamus. Potest tamen secundo « tentavit » accipi simpliciter in actu inchoato, *q. d.* « Cur tentavit Satanas, » id est cur vestra cupiditate et avaritia occasione dedidisti diabolo, ut vos tentaret ad hoc furtum? Diabolus enim non solet tentare nos nisi eo vitio in quod nos videt esse proclives, ideoque facile vinci posse: perinde

ut dux belli civitatem oppugnat ea parte qua debiliior est. Sic qui aspiciunt feminas, dant occasionem tentationi libidinis, taciteque volunt ea a diabolo tentari. Nota hic spiritus prophetie in Petro, quo ocellum Ananias scelus ex Dei revelatione cognovit.

SATANAS. — S. Justinus, *Contra Tryphon.*; Irenaeus, lib. V, cap. XXI; Beda, in cap. XVI *Matth.*; Olearius, in cap. XXVI *Genes.*, nomen *Satanas* derivant a שָׂטָן *sata*, id est declinavit, defecit, apostatavit, ut « *Satanas* » sit idem quod apostata: primus autem apostata a Deo fuit Lucifer ejusque assese demones, cui proinde antonomastice competit nomen *Satanas*. Addit S. Justinus *Satanas* derivari a *sata*, id est recessit, apostatavit; et nas, quod per crasin idem est quod נָשָׂא *nachas*, id est serpens: ut « *Satanas* » sit idem quod « apostata serpens. » Verum hebraice vocatur « *Satan* » unde ejus proprium etymon est שָׂטָן *satan*, id est adversari, quod expressit Zacharias, cap. III, 1: « *Satan* stabat a dexteris ejus (Jesu pontificis) ut adversaretur ei. » Hebraice שָׂטָן *listeno*, a rad. שָׂטָן *satan*, id est adversatus est, q. d. *Satan*, id est adversarius, stabat, ut ex nomine et officio suo adversaretur Jesu, idem significat S. Petrus, *Epist.* I, cap. v, vers. 8, dicens: « Quia adversarius vester diabolus (*Satanas*) quasi leo rugiens circum quaerens quem devoret. » Ita Origenes, tractat. 4 in *Matth.*, et S. Hieronymus, *epist. ad Marcellian.* Porro hinc liquet minus verum esse quod addit Justinus et ex eo Hilarius in cap. IV. S. *Matthaei*, nomen *Satanas* primitus a Christo impositum esse diabolo, cum eum tentavit, *Matth.* IV. Nam diu ante Christum Zacharias, cap. III, 1, eum vocavit « *Satanam*. » « *Satanas* » ergo pene idem est quod diabolus, pro quo Dorice dicitur Zabulus (Dorus enim pro δαίμονι dicitur τζ), id est calumniator, a δαίμωνος, id est calumniis. Denique quia *Satan* hebraice significat quemlibet adversarium et contrarium, hinc Christus Petrum suae passioni obstitentem vocavit « *Satanam*, » dicens: « Vade post me, *Satana*, » *Matth.* XVI, 23. Denique non omne peccatum committitur tentante diabolo, ut nonnulli censuerunt, quia ad multa impellit nos concupiscentia innata; saepe tamen illi se insinuat diabolus, eamque exolat et accendit, quia incredibili in Deum odio, et in homines invidia flagrat, estque solertissimus et perspicacissimus concupiscentiarum nostrarum indagator, ut per eas nos in ruinam impellat, ut docet Cassianus, *Collat.* V, cap. XV. Qui ergo a sciendo vocatur demon, a calumniando diabolus, idem ab adversando vocatur *Satan*.

MENTIRI TE SPIRITUI SANCTO. — Graece est *mentiri te Spiritum Sanctum*; Syrus *mentiri te in Spiritum Sanctum*, et sic habent nonnulli codices Graeci ut *το πνευμα το αγιον*. Verum haec omnia idem significant, nimirum id quod Noster, Tigurina, Pagninus et alii clare vertunt, *mentiri te Spiritu*

Sancto. Ponitur enim saepe a Graecis et Latinis accusativus pro dativo, ut benedico te, id est benedico tibi; evangelizo te, id est tibi. Adde, *ψευδομαρτυρο* non tantum significat mentiri, sed et fallere ac fraudare. Unde verbi potest, *fallere*, vel *fraudare te Spiritum Sanctum*. Aliter Vatablus et Cajetanus, q. d. « Cur mentitus es, » id est cur praeter te tulisti te habere Spiritum Sanctum; et ex ejus instinctu fecisse hanc pretii oblationem et fraudem, cum potius feceris eam instinctu *Satanae*, qui tentavit cor tuum, uti praecessit? Porro mentiri Spiritui Sancto, est negare Spiritui Sancto rem illi promissam et voto obligatam, sive fidem illi datam fallere, et, ut Apostolus ait I *Timoth.* V, 12, irritam facere. Unde explicans subdit: « Et fraudare de pretio agri. » Ita Patres omnes quos citavi vers. 4 (1). Discant hic votentes, quam stricte vota servare debeant: si enim ea violent, mentiuntur Spiritui Sancto. Mentitur ergo Spiritui Sancto, qui cum vocet obedientiam, jussus a Superiore aliquid minus placeans, vel minus honorificum facere, respondet: *Non possum*, pro: *Non volo*.

4. NONNE MANENS TIBI MANEBAT. — Est hebraismus, q. d. Omnino tuum manebat pretium, liberum tibi erat illud mihi offerre, vel non offerre, si videlicet voti religione et promisso te proprietate rerum non abdicasses; q. d. Cur te volo obstrinxisti, si illud violare volebas? Poteras enim non votere, itaque tuum tibi agri et pretii dominium reservare. Perperam ergo ex hoc loco Cajetanus infert Ananiam non fecisse votum. Syrus vertit, *nonne tuus erat ager antequam venderetur*.

ET VENUDATUM. — Graece, *και πωλον*, scilicet *πωλον*, id est *venditum*, scilicet ager, in tua erat potestate. Ita Syrus, Tigurina et Pagninus. Dices: si ager erat venditus, ergo jam non erat in potestate et dominio vendentis Ananiae, sed alterius qui eum emerat. Respondet: *si venditus potest primo*, accipi materialiter pro re vendita; q. d. Res vendita, puta ager, antequam eum venderes, erat in tua potestate, q. d. Nemo coegit te ut agrum venderes: poteras eum tibi servare: cur ergo eum vendidisti ejusque pretium Deo vovisti, cum ejus pretium majori ex parte tibi contra votum reservare velles? *Secundo*, *si venditus ac-*

(1) « Mentiri te Spiritui Sancto. » Vox *ψευδομαρτυρο*, pro accusativo, ut vult usus linguae graecae, constructur hic cum dativo ex usu hebraizantis sermonis. Sensus est: incidisti in Satanicam illam cogitationem, ut fraude fallere velles non Apostolos, Spiritui Sancto repositos. Nam non potuit Anania in mentem venire fraude fallere ipsum Deum. Alii sensum hujus loci sic accipientur quasi Ananias experiri voluisset, an Apostoli fraudem detecturi essent; fecisse autem hoc eo pessimo consilio, ut ludibrio exponeret Apostolos, quasi non essent deorum Spiritus Sancti particeps. Quae tamen interpretatio e narratione ipsa probari nequit. Nihil enim in textu legitur, ex quo colligi possit Ananiam esse in Apostolos intensus.

cepi potest formaliter; sed tunc ager metonymice « mitur pro pretio agri, q. d. Pretium agri a te venditi erat in tua potestate, scilicet antequam illud Deo voveres et offerres. Cur ergo illud Deo vovisti et obtulisti, cum ejus partem fraudare et surripere cogitares? Hinc videtur quod ante votum Ananias vendiderit agrum, ac votum emisisset in pretii oblatione. Cum enim fideles pretia rerum suarum ad pedes Apostolorum deponerent, vel expresse, vel tacite profitebantur se omnem suam substantiam a se abdicare eamque transcribere Deo et Ecclesiae, ut in ejus jus et dominium transferretur, distribuenda deinde in fideles, prout Apostoli eorum principes censuissent. Communitas ergo, puta Ecclesia, fiebat domina horum honorum a fidelibus oblatorum. Apostoli vero, utpote et ipsi paupertatem professi, non erant domini, sed dispensatores, uti modo sunt Generales, Provinciales et Rectores Religiosorum.

QUARE POSUITI IN CORDE? — *Cor* vel est intellectus, vel voluntas. *Ponere ergo in corde*, vel est cogitare: unde Vatablus vertit, *cur concepisti?* vel velle et decernere: unde Tigurina vertit, *cur induxisti in animum?* cur statuisti et decrevisti hanc rem, hoc sacrilegium et votifragium?

NON ES MENTITUS HOMINIBUS (scilicet tantum, vel praecipue: alias enim vere Ananias mentiebatur Petro et Apostolis), SED DEO, — puta Spiritui Sancto, ut paulo ante dixit, cui tua vovisti. Unde recte contra Macedonium inferunt Patres, Spiritum Sanctum esse Deum. Ita S. Athanasius, lib. *De Communis essentia*; Nyssenius, *orat. De Filio et Spiritu Sancto*; Hieronymus, in cap. LXII *Isaiae*; Ambrosius, lib. III *De Spiritu Sancto*, cap. X, et alii. Erat ergo hoc peccatum Ananiae sacrilegium et injurium Spiritui Sancto. Verum proprie non erat peccatum quod a Christo, *Matth.* XII, 31, vocatur in Spiritum Sanctum. Illud enim est, cum opera Spiritus Sancti, v. g. miracula tribuuntur Boelzebub et demoni, uti ibidem liquet.

Nota: Ananias dici poterat mentitus quoque Patri et Filio, proprie tamen dicitur mentitus Spiritui Sancto: *Primo*, quia, post ascensum Christi in caelum, Spiritus Sanctus, in Pentecoste missus in Apostolos et Ecclesiam, factus est ejus dominus, sponsus, pastor, imo anima et vita: quare fraus ab Anania commissa in Ecclesiam, censetur commissa in Spiritum Sanctum. *Secundo*, quia Spiritui Sancto tanquam primo et inereato amori tribuuntur omnes gratiae, virtutes et bona opera, praesertim heroica, quae sit se et sua consacrare Deo. Spiritus Sanctus ergo movit Ananiam ad hanc tam sublimem consecrationem et votum: quare ille resiliens votumque violans, sefellit Spiritum Sanctum ejus auctorem. *Tertio*, quia Spiritus Sanctus se liberaliter in Ananiam et fideles omnes effuderat, dando eis *omnia dona gratiae*, tum gratum facientis, tum

gratis dante: quare ingratus ei erat Ananias, dum res suas modicus illi promissas subduxit, et suffuratus est. Haec enim erat magna indignitas, avaritia et ingratitude; perinde ac si principi danti mille auri talenta, recipiens fraudaret et negaret unum obolum ei promissum. Hoc est quod indignans Deus queritur; *Isaiae* LVII, 17: « Propter iniquitatem avaritiae ejus iratus sum, et percussi eum; abscondi a te faciem meam, et indignatus sum; et abiit vagus in via cordis sui. » Insignis enim et iniquissima est avaritia, seu avaritia negare Deo, qui omnia dedit, cuique mille nominibus obstricti sumus, et totum debemus quod possidemus, imo quod sumus. *Quarto*, quia Spiritus Sanctus est spiritus veritatis, quem Christus dedit Ecclesiae; ut eam doceret omnem veritatem, *Joan.* XVI, 13. Veritati autem adversatur mendacium, quale erat hoc Ananiae. Rursum Spiritus Sanctus est spiritus candoris et sinceritatis, cui repugnat simulatio et hypocrisis, qualis erat haec Ananiae.

5. AUDIENS. — Hinc Porphyrius arguebat S. Petrum saevitiae et caedis, quod occidisset Ananiam, cui respondet S. Hieronymus, *epist.* VIII, negando quod Petrus eum occidisset, cum ne quidem mortem ei intenterit aut minatus sit. Unde Origenes, tract. 9 in *Matth.*, censet Ananiam tam gravi et inopinata Petri increpatione perculsum, ingenti pudore et merore animam exhalasse: sicut de multis aliis legimus quod nimia tristitia expirarint. Quin et Plinius, lib. VII, cap. I, testatur Diodorum quendam dialecticis professorem pudore subito obisse, eo quod lusorium questionem non protinus dissolvisset. Verius est eum ad vocem Petri divinitus plaga lethali percussum interisse. Fuit enim haec ejus mors non naturalis, sed peccati poena et plaga a Deo inflata. Unde Dionysius Cartusianus ait Ananiam et Sapphiram secreto occisos ab angelo. Vox ergo Petri fuit tantum occasio, vel causa instrumentalis occisionis, eaque non physica, sed moralis, ut patet. Unde Tertullianus, lib. *De Patientia*, cap. XXI, censet eam fuisse typum excommunicationis.

Notant Origenes, tract. 8 in *Matth.*; S. Augustinus, lib. III *Contra Parmen.*, cap. 1; Cassianus, *Collat.* VI, cap. 1; Isidorus Pseudo-Isidori, lib. I, *epist.* 181, hanc mortis poenam Ananiae divinitus intulicam, ad terrorem novellae Ecclesiae, ut eo sanciretur publica disciplina, crescente numero fidelium: neque tamen Ananiam in aeternum damnatum; sed potius per carnis interitum consultum fuisse ejus et uxoris saluti spirituali et aeternae: penituerunt ergo audita increpatione Petri, antequam expirarent; et forte contritione et dolore nimio expirarunt, ut contigit malefeco illi audienti concionem beati Vincentii Ferreri, uti in ejus Vita narratur: nisi dicas eos non expressum votum, sed tacitam tantum bonorum abrenuntiationem ipsa eorum oblatione fecisse;

An 8
dis est
Ananiae
tr?

ac proinde rerum Evangelicarum adhuc vides consensu, sine gravi peccato posse se aliquid ex his in suos usus servare, itaque per ignorantiam excusari et venialiter tantum deliquisse: ita Petrus Damianus, *epist.* 43, cap. III. Sic enim Deus percussit Ozam ab arce contactum, quod scilicet eum labentem sustentasset, I *Regum* VI, 7. Sic Prophetam per Leonem occidit, quod contra preceptum suum in Bethel comedisset, seductus ab alio Propheta, qui sibi contrarium revelatum asserbat, III *Regum* XIII, 24, ubi tantum videtur fuisse peccatum veniale. Contrarium inquit S. Augustinus, serm. 27 *De Verbis Apostoli*: « Ananias, inquit, pariter et vitam perdidit, et salutem. » Et S. Basilius, serm. 1 *De Instit. Monach.*, dicens: « Ad penitentiam aditum invenire non potuit, » utpote subita morte percussus.

Moraliter hinc discant Religiosi quam arcte votum paupertatis observare; ita testamentorum excoutores, quam studiose pia legata exequi, nec ea in suos vel profanos usus avertere debeant: Deus enim hujus sacrilegii acerrimus est vindex. S. Hieronymus, *epist.* 22, ad Eustochium, *De Virginitate*, scribit adeo arctam fuisse in monachis sui temporis paupertatis professionem, ut nemini liceret vel necessaria petere, tametsi vigilabat prepositorum diligentia, ne cui aliquid necessarium desset. Adde quodam vice in monasterio quadam Nitrie reperitum fuisse monachum jam moriturum, qui aliquot solidos sibi retinuerat: quapropter placuisse Macario, Isidoro et aliis senioribus, ut cum mortuo pecunia infunderetur, clamantibus omnibus: « Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nec hoc, inquit, crudeliter quisquam putet factum, tantum cunctos per totam Aegyptum terror invasit, ut unum solidum dimisisset sit criminis. » Idem in simili casu fecit S. Gregorius, ut ipse narrat lib. IV *Dialogor.*, cap. IX. Quin et Ecclesia olim Religiosos prepositarios punitiv carentia sepulture. Nam Clemens III, can. *Super quodam*, de statu Monachorum, sancit ut Canonici regularis, qui non resignavit proprium, in morte caret christiana sepultura, et, si sepultus sit, exhumeret. Idem sancit Innocentius III in Concilio Lateran., ut habetur ibidem, cap. *Monachi*.

Porro votum paupertatis in eo proprie consistit, et ad hoc obligat sub peccato mortali, ut nihil liceat habere quasi proprium, aut sine venia Superioris, qui bonorum communium est dispensator. Unde S. Augustinus, *De Comuni vita Cleric.*, et habetur cap. *Non dicatur*, XII, *Quest.* 1: « Certum est, ait, eos nihil habere, possidere, dare vel accipere sine licentia Superioris debere. » Idem, in cap. XXXIII *Reg.*: « Quod si, inquit, aliquid detur alicui, ut vestis, redigatur in communem rem, et cui necessarium fuerit, præbeatur. Quod si aliquis rem sibi collatam celaverit, furti iudicio condemnatur. » Et S. Basilius, in *Constit. monast.*, cap. XXXV: « Furtum,

inquit, est privata possessio. » Dices, cui furatur? Respondet S. Basilius: « Societatis enim exphatio est rei ejusdemque et undecumque in privatum usum sevocatio. » Quocirca idem S. Basilius, ut refert Cassianus, lib. VII *De Inst. Revent.*, cap. XIX, senatorio cuidam, qui abdicata dignitate, mundo et opibus, monachum professus erat, ita tamen, ut nonnulla sibi reservaret, ne manibus, ut ceteri monachi, laborare cogere, dixit: « Et senatorum perdidisti, et monachum non fecisti. »

Refert Auctor serm. *ad Fratres in eremo*, tom. X S. Augustini (certum enim est hos sermones non esse S. Augustini), serm. 3, Januarii monachum retinuisse sibi secreto centum siclos, quos cum post mortem ejus fratres invenissent, iniecerunt in ejus sepulcrum plangentes et dicentes: « Pecunia tua tecum sit in perditionem. Non enim licet nobis servis Dei eam collocare in victu, vel in vestitu, vel in opere monachorum, quia pretium damnationis est. »

Simile refert Casarius, lib. IX *Histor. memorab.*, cap. LXXV, de proprietario monacho, quem ex humanes et in agrum projicientes cum suis quinque solidis conclamaverunt: « Pecunia tua, quam clam nobis contra professionem tuam possedisti, tecum sit in eternam perditionem. » Plura his similia recenset noster Alphonsus Rodriguez, tract. *De Paupertate*, in fine. De paupertate et proprio vide S. Augustinum, *epist.* 109, et S. Basilius loco citato, et S. Bernardum, tract. *De Modo bene vivendi*, cap. XLVIII. Scholasticæ vero et didacticæ vide nostros Saurium, Lessium et Thomam Sanchium, tract. *De Voto paupertatis*.

Ex hoc loco S. Bonifacius (et post eum omnes Episcopi cum ordinauntur, dum ordinare tur Episcopus Moguntinus a Gregorio II, hæc formula eidem juramentum obedientiæ et fidelitatis præstitit: « Quod si (quod absit) contra hujus missionis meæ seriem aliquid facere quolibet modo, seu ingenio vel occasione tentavero, reus inveniar æterno iudicio, ultionem Ananie et Sapphiræ incurram, qui vobis (id est beato Petro) etiam de rebus propriis fraudem facere presumpserunt. » Ubi videtur indicare eos esse damnatos. Rursus S. Gregorius, exemplo Ananie, increpat Venantium, qui ex monacho factus erat Patricius et Cancellarius Italie. Sic enim ad eum scribit, lib. IX, *epist.* 33: « Ananias pecunias Deo voverat, quas post diabolica vietus persuasionem subtraxit; sed qua morte multatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit, considera quanto periculo in divino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu devoveris, subtraxisti? » Insuper ex ruina Ananie discant Confessarii, non facie suis penitentibus permittere ut voveant, præsertim rem integram et perpetuam, nisi diu multaque eorum constantiam probaverint. Potius suadeant eis vota partialia et temporaria, v. g.

ut voveant se hæc illamve elemosinam, aut opus pium faciendæ, se castitatem servaturos ad mensem vel annum, quo exacto novum novim mensis et anni votum nuncupent, si prius bene cesserit. Sic enim habebunt meritum voti sine periculo sacrilegii.

7. UXOR IPSIUS, NESCENS QUOD FACTUM FUERAT. — Quia, ut ait Chrysostomus, « non est ausus quisquam annuntiare quod acceperat: adeo Petrum observantem et reverentem ei que obediabant. »

8. DIXIT — « Salutanti mulieri, » inquit Cajetanus. Simplicius Syrus *respondit*, vertit, dicit, ut et Noster. Sic enim Hebræi respondere sumunt pro dicere et ordiri sermonem.

SI TAXIT. — Expressit Petrus pretii quantitatem, quæ ab Anania oblata fuerat. Ita Lyranus; eam tamen lætae Lucas.

9. QUID UTIQUE CONVENT VOBIS. — *Ti me quibus hinc, id est quid convent inter vos? quid compuncti estis? Tigurina et Pagninus, quid conspirastis inter vos.*

TENTARE SPIRITUM DOMINI. — « Spiritus » hic primo, prophetice accipi potest, *q. d.* Ut quid voluistis tentare et experiri, an ego Spiritu propheticopreditus sim, sciamque occultam vestram fraudem et furtum? Esto enim ipsi non intenderent hæc tantionem, re ipsa tamen tentabant. Ita Cajetanus. Secundo, Spiritus hic accipi potest pro iudicio, condemnationis, zelo et indignatione Domini, cui pretium oblatum suffragari erant, *q. d.* Ut quid voluistis experiri iudicium, indignationem et punitorem Domini? Unde sequitur:

ECCE PEDES EORUM, QUI SEPELIERUNT VIRUM TUUM, AD OSTIUM. — *q. d.* Juvenes, qui occisum tuum maritum sepelierunt, sunt ad ostium, ut pari modo efferant et sepeliant te; Spiritu enim divino video eos redeuntes a sepultura viri tui, et pedibus suis appropinquantes ostio domus hujus.

11. ET FACTUS EST TIMOR. — « Nullus, ait Chrysostomus, ibi ingemuit, nullus ejulavit, cum divinum iudicium venerantur et decerent Deum non esse contemnendum. »

ET IN OMNES, — super omnes. Ita Pagninus. Ergo etiam Judeos non credentes in Christum timor hic pervasit: cogitabant enim, si Petrus fideles ita percussit et occidit, ergo etiam nos potest percussore et occidere, si eum offendamus.

12. PER MANUS AUTEM APOSTOLORUM, — hoc est, per Apostolos, quasi per instrumenta thaumaturga omnipotentis Dei; manus enim est organum organorum, ait Aristoteles, lib. *De Partibus animal.* Adde revera nulla miracula facta esse per manus, puta benedictione, extensione, elevatione vel contactu manuum, uti Petrus, manu elevans claudum, eum sanitati restituit, cap. III, vers. 7.

IN PLEBE — simplici, humili, credula, ideoque magis disposita ad Dei dona præ principibus superbis opulentis et incredulis. Sic etiam videntur Sanctos fere per miracula opulitari sim-

plicibus, plebeis et pauperibus, non enim doctis, nobilibus et divitibus.

IN PORTICU SALOMONIS, — ut ibi liberius et pluribus predicarent. Erat enim hæc porticus in atrio Gentium, ut dixi cap. III, vers. 2, quod omnibus, etiam immundis et Gentilibus patebat aditus; cur atrium Judæorum solis Judæis mundis et incorruptis pateret. Adde porticum hæc fuisse amplissimam, ideoque capacem tot millium jam conversorum ad Christum, qui ad Apostolos orationis, Eucharistiæ et prædicationis causa confluebant.

13. CETERORUM AUTEM NEMO. — Primo, aliqui sic exponunt, *q. d.* Nemo Judæorum adhuc infidelium audebat nomen dare Christo et se aggregare Ecclesiæ et Apostolis, ob metum principum Apostolos persequentium. Verum obstat quod sequitur: « Magis autem angebatur credentium in Domino multitudo. » Secundo, alii explicant, *q. d.* Nemo fidelium eorum qui necdum se bonis abdicaverant, audebat se sociare Apostolis: timebant enim ne in casum Ananie et Sapphiræ inciderent. Sed hoc parum est probabile: ex casu enim Anania potius incitati sunt ad contrarium, scilicet ad liberaliter offerendum sua omnia Apostolis: hoc enim faciendū, certi erant sibi nihil mali irrogandum; non faciendū autem, dubii et metulosi. Dico ergo sensum esse, *q. d.* Apostoli soli debebant in porticu Salomonis, nemo ceterorum audebat se his adungere, se his inserere, se profiteri Apostolum, aut Apostolis familiarem, idque parum temè Magistratum, partim ex admiratione et reverentiâ Apostolorum, quod ad eorum dignitatem et virtutem se assurgere posse diffident. Erant enim, inquit Chrysostomus, « sicut angeli illa admirabiles, » interitii ad minas et pericula, divitiis et delictis superioribus, spirantes ignem divinum, gravitate et habitu venerabiles, affabilitate amabiles, charitate fervidi, oratione celestes, moribus divini. Unde sequitur: « Sed magnificabat eos populus (1). »

14. CREDENTIUM IN DOMINO, — id est credentium Domino, scilicet Jesu Christo. Est hebraismus, puta *beth* contactus, quod Hebræi jungunt omnibus verbis que factum aliquem, sive corpora-

(1) « Ceterorum autem nemo, etc. » Obscurior est hic verborum nexus, ut certi quid de sensu eorum vis possit defini. Ceterorum oppositum esse potest *populus*; ceteri igitur videntur esse proceres, vel etiam divites moribus et ingenio similes Ananie, ut dicatur, neminem porro ausum esse hinc causa esse adungere Christo. Ita Rosenmullerus. Ex Hebraicis sententia, ceteri sunt Christiani novissimo conversi, quorum nemo (id est non nulli) ausus sit familiariorum cum Apostolis consuetudinem inire, quia credentis Apostolis inesse divinum quid, hominibus propius accessit noxiū. Que interpretatio Kuinoelio nimis longe petita esse videtur; ipse vero arbitratu ceteros opponi Apostolis in porticu Salomonis versantibus, et significari reliquos in porticu presentes, sive Christiani fuerint, sive Judæi: non factus est timor magnus, etc., vers. 11.

lem, sive spiritualem significant. Dicunt enim tangere in manu, id est tangere manum; percutere in capite, id est percutere caput; credere in Domino, id est credere Domino. *Credere* enim significat contactum spiritualem; qui enim credit, mentem suam per fidem extendit ad eum cui credit, itaque eum spiritualiter fide sua tangit. Vide dicta *Exod.* cap. xiii, vers. 31.

15. IN PLATEAS EFFICERENT. — in plateas efficerent: hoc enim est Græcum ἐπιπέλας, q. d. Tanta erat miraculorum multitudo, tanta ægorum ad Apostolos concurrentium copia, ut eos nec ad Apostolos deferre, nec Apostoli eos domatim obire possent; quare efferebant eos in plateas, per quas transituri erant Apostoli, ut ibi ab eis curarentur. Ita Cojetan.

GRABATIS. — *Grabatus* est species lecti simplicior et vilior, qualis est pauperum et ægorum gestatilis, dum in eo jacentes a bajulis, vel iumentis ad nosodochium portantur, vel alio transportantur. Ita Cicero, lib. II *De Divinat.*

UT VENIENTE PETRO SALTEN UMBRA ILLIUS OBUMBRAT QUEMQUAM ILLORUM. — Mira thaumaturgia Petri: non tantum corpore, sed et umbra sola corporis, quæ res inanis est corporisque et lucis mera privatio, sanat infirmos. Ecce hic impletum illud Christi: « Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet. » Petrus enim fecit miracula majora quam Christus. Porro non umbra, sed corpus Petri per umbram suam contingens ægros, sanabat eos quasi instrumentum et causa instrumentaria Dei omnipotentis, vel physica, vel potius moralis. Notat Boetius, lib. XVIII *De Notis Eccl.* cap. 1 (idque insinuat S. Chrysostomus), « quemquam illorum, » censetque eo significari, quod umbra Petri tangente unum duntaxat, ceteri omnes qui illi vicini vel in eadem platea expositi erant, sanarentur, esto ab umbra Petri non confingerentur. Sequitur enim in plurali: « Et liberarentur ab infirmitatibus suis. » In hunc sensum a promissio est totus hic contextus nostræ vers. 16. Latine, non vero Græce, nec Syrus; uterque enim expungit illud: « Et liberarentur ab infirmitatibus suis. » Simplicior ergo et certior sensus est, q. d. Certatim omnes amiebant inserere se in umbram Petri: quod quod enim et tangebantur, sanabantur. Sic S. Vincentius Ferrerius, serm. in *Parasceve*, ait quosdam censere ideo unum duntaxat latronem, qui a dextris erat Christi crucifixi, fuisse conversum, quia ipsum solum tangebat umbra Christi crucifixi. Causam dat S. Ambrosius, lib. III *Hex.*: « Hanc viriditatem gratiæ semper florentis in Christo, inquit, secula Ecclesia dicit; *Cant.* II: In umbra ejus concupivi et sedi. Hanc prerogativam doni virentis acceperunt et Apostoli, quorum nec folium unquam potuit elabi, ut eorum etiam umbra curaret ægrotos. Obumbrabat enim infirmitati corporis fides mentis, et florentia merita virtutum. »

Symbolice, Beda censet per umbram Petri si-

gnificari Ecclesiæ Sacramenta (quæ quasi gratiæ sunt velamenta), quorum in presenti vita, quæ umbratica est, d. instar umbræ pertansit, contactu justificamur, itaque per ea deducimur ad res celestes quæ umbris hisce figurantur. Rursum S. Augustinus, serm. 29 *De Sacerdotis*, infert, si tantum potuit umbra Petri, quantum poterunt ejus catenæ et reliquæ? « Si tam medicabilis, inquit, fuit obumbratio visantis, quanto magis catenæ vincientis? etc.; plus enim de corpore meruerunt attrahere salubritatis ferreo pondere sacris impressa membris vincula passionis. » Rursum si hoc potuit umbra, quid poterit imago Petri? Umbra enim est naturalis imago corporis, sed inanis et evanida; imago vero est realis et stabilis. Unde ab umbra ortam esse pingendi et effigiandi artem, post Plinium docet Clemens Alexandrinus, in *Echortat.*

Denique Petri umbra docet prelatos debere residere, ut presentes subditis suis eos curent, obumbrant, tegant et regant. Physice Plinius, lib. XVII, cap. XII, docet corpora suam qualitatem communicare umbræ: quare magnam vim in utramque partem inesse umbræ, ideoque in arboribus serenitatis ejus exactam habendam esse rationem. « Umbra, inquit, juglandium gravis et noxia, etiam capiti humano, omnibusque iuxta satis, etc. Ficorum levis, quamvis sparsa, ideoque inter vineas seri non velantur. Ulmorum levis, etiam nutrens quæcumque opacat. Jucunda platani, quanquam crassa. Populo nulla, ludantibus foliis. Pinguis alno, sed pascens sata. Vitis sibi sufficit, mobilis follo jactatque crebro solem umbra temperans. Omnium fere levis umbra, quorum pediculi longi. Non fastidiosa hæc scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix, aut novæca est. Juglandium quidem, pinoque et picearum, et abietis, quæcumque attingere, non dubie venenæ est. » Idem, lib. VIII, cap. XXX, scribit: « Umbra hyemæ contactu canes obmutescunt. » Simili modo umbra Petri et Sanctorum saluifera est bonis, noxia malis, non vi naturali, sed divina. Allusit ergo Deus in hoc umbræ Petri miraculo, ad naturalem umbræ proprietatem jam recensitam.

16. VEXATOS (δυσκοιβεύς, id est turbatos, perturbatos, agitados) A SPIRITIBUS IMMUNDIS, — puta energumenos a demonibus vel possessos, vel obsessos et divexatos. Dicuntur *immundi*, quia ardent superbia, ira et odio Dei et hominum; et quasi de eo triumphantis, eosque opprimere conati sunt; sed zelus Apostolorum, utpote celestis et divinus, vicit et oppressit zelum terrenum et perversum Sadduceorum.

Nota: Hic et in Evangelis crebra fit mentio possessorum a demone, quos curavit Christus et Apostoli: imo crebrior quam in toto veteri Testamento; quia vigeat tempore Christi hæ-

resis Sadduceorum, negans esse angelos et spiritus, ad hanc refutandam permisit Deus demoni corpora humana possidere in eisque se et vim suam ostendere, idque aliquando sine culpa, aliquando ad puniendam culpam vel obsessorum, vel parentum, præsertim gravem et lethalem; subinde tamen quoque ob venialem, uti modicam gulam, iram, acediam, quorum exempla exstant apud S. Gregorium, lib. I *Dialog.* cap. IV; Cassianum, *Collat.* VII, cap. XXVII, et alios. Simili de causa Deus nunc permittit tot sagas et magos, totque eorum maleficia, contra atheos, qui pariter negant omnem spiritum, imo omne nomen. Porro, inter alias dotes et notas Ecclesiæ collatas a Christo, una eminens est, potestas ejiciendi demones, uti ex continua experientia Genfilibus objicit S. Justinus, *dialog. contra Tryph.*, et S. Antonius, apud S. Athanasium. Unde exorcistas ad hoc Ecclesiæ ordinat, ut per sacros exorcismos demones expellant: cum ex adverso Lutherus, anno 1543, volens ejicere demonem, ab eo in extremas angustias redactus sit, uti narrat quædam tunc discipulus, sed postea hostis, Siphylus in responsione *Contra Smidelinum*, et Bredembachius, lib. VII *Collat.* cap. XI, qui et cap. XIII et XIII plura similia exempla recenset.

QUI CURABANTUR OMNES. — Verisimile est multos ex his, visis miraculis Apostolorum, credidisse in Christum, ac eum baptizarentur, vi baptismi, utpote in quo adhibetur exorcismus ad expellendum demonem, a demone liberatos esse. Id enim multis aliis configisse narrat hic noster Lorinus: eos vero qui post baptismum corripiebantur a demone, vi sacramenti Confirmationis, quod suscipiebant, ab eo liberari solitos narrat Prudentius, in *Apotheosi*, et Lactantius, lib. IV, cap. XXVII.

17. QUE EST HERESIS, — id est secta; Tigrina, *factio*, ut patet *Act.* cap. XXIV, vers. 14.

SADDUCEORUM. — Syrus, qui erant ex doctrina Sadduceorum, q. d. Pontifex eum suis, qui secta erant Sadducei, persecuti sunt Apostolos, eo quod prædicarent resurrectionem, quam ipsi, utpote Sadducei, pertinaciter negabant. Innuat Pontificem fuisse pariter Sadduceum, ideoque Apostolis indignatum.

REPLETI SUNT ZELO. — Pagninus, *emulationis*; Syrus, *invidia*, q. d. Induerunt zelum suæ sectæ, puta Sadduceismi tuendi, ideoque inviderunt Apostolos eum per miracula impugnantibus, et quasi de eo triumphantis, eosque opprimere conati sunt; sed zelus Apostolorum, utpote celestis et divinus, vicit et oppressit zelum terrenum et perversum Sadduceorum.

18. IN CUSTODIA PUBLICA, — *δυσκοιβεύς*, id est *populæ* et *plebeia*, in qua incarcerationi tenebantur fures et latrones alicui malefici plebsii et viles, ut eo majori ignominia et dolore afficerent Apostolos, quasi aliis malefici similes, uti in culpa, ita et in pœna. Nobiles enim ponebantur in car-

cere secreto honorario et commodiore, ait Hugo.

19. ANGELUS AUTEM DOMINI. — Aliqui censent fuisse S. Michaelem, cui commissa est cura Ecclesiæ, ideoque et capitis ejus, puta Pontificis, qualis erat S. Petrus. Ita Pantaleon Chartophylax in *Encomio S. Michaelis*, quod extat apud S. Hieronymum 29 septembris; Sophronius, tom. II *Biblioth. S. Patrum*, in *Encomio angelorum*, et alii. Addit Arator angelum hunc venisse coruscum ingenti lumine, eoque carcerem et noctem illustrasse, alioqui enim eum videre non potuissent Apostoli.

APERIENS JANUAS CARCERIS. — Rupertus, Dionysius, Gagneus et alii censent januas revera non fuisse apertas, sed per phantasiam: angelum enim eos eduxisse e carcere portis clausis, per penetrationem dimensionum (uti Christus nascentem penetravit clausum matris uterum, et resurgens penetravit lapidem quo clausum erat sepulcrum), sed ita expedite, ac si per portas carceris apertas eos eduxisset: unde eis visum fuisse quod per portas apertas egressi essent. Verum contrarium est verius, scilicet angelum revera aperuisse carcerem: angelus enim non potest facere, ut corpus unum penetret aliud; sed mox ut eos eduxit, rursus januas clausit: unde eas clausas invenerunt ministri Magistratus, vers. 23.

Moraliter, dicitur hic in rebus arctis maxime suis adesse Deum, tumque suam potentiam, etiam per miraculum, in his tuendis ostendere: itaque nemini tunc desperandum, sed potius acendum spem in Deum, ejusque operi maxima fiducia invocandum esse, uti hic fecisse Apostolos non est dubium.

20. ITE, ET STANTES, — quasi constantes in fide et predicatione Christi. Statio enim est symbolum et gestus constantiæ et constantium. Unde *Sap.* cap. V, vers. 4, de iis dicitur: « Stabant justi in magna constantia adversus eos qui se angustiarerunt. » Nota hic quantum libertatem et generositatem a preconibus suis requirit Deus et angeli, ut scilicet sese opponant toti consilio, eoque invito prædicent, ejus nec minas, nec tormenta, nec mortem metuentes.

LOQUIMINI, ETC., OMNIA VERBA VITÆ HEJUS. — « Vitæ, » id est instituti, puta Christianismi; *secundo*, « vitæ, » scilicet Christianæ; *tertio*, « vitæ, » scilicet æternæ: quæ nimirum vitam ostendunt, ducuntque ad salutem et vitam æternam.

21. INTRAYERUNT DILUCLUM IN TEMPLUM. — Syrus, *tempore pulchritudinis*. Aurora enim est pulcherrima, tum sole Oriente aurico, tum avium cantu, tum suavis per lucem et calorem et floribus, herbis, germinibus et rore, exhalante spiritu. Scribit Plato, lib. X *De Legibus*, Græcos omnes, eoque ac Barbaros sole tam oriente quam occidente adorare Deum: quocirca Clemens, lib. II *Constit.*, cap. XXIV, acriter redarguit Christianos tardius templa adentes, cum Gentiles et Judæi suas Synagogas diluclum frequentant; quia et Sapiens, cap. XVI, vers. 28, docet mamma cœlitus

nixisse diluculo : « U notum omnibus esset, inquit, quoniam oportet praevenire solem ad benedictionem tuam, et ad ortum facis te adorare. » Ita hic Apostoli dimissi e carcere, primo diluculo adunt templum, tum orationis et gratiarum actionis, tum praedicationis causa, scientes utique Iudeos audiores de more diluculo ad orationem venturos in templum.

Item Deo
evigilantem
et
que in
dominam
dum.

Præclare Climacus, magnus spiritualis vite magister, gradu 26, docet quemque debere diem cum oratione incipere et finire, ut cum Deo evigilet eique informari : inde enim totum reliquum vel diem, vel noctem pendere; ac proinde demonium vespertinum vespere, matutinum vero mane nobis insidiari : « Quoties, inquit, quietis causa lectulo decubuerimus, adveniens immundus spiritus iniquas ac sordidas cogitationes, velut spicula quaedam jaculatur in nos, ut cum per desiderium ad orationem non exurgimus, neque contra illum ocyus armamur, in sordidis obdormimus cogitationibus sordidaque videamus somnia. » Subdit deinde de matutino : « Est e somnibus unus qui præcursor dicitur, qui nos e somno surgentes profanus excipit, primumque nostrum cogitatum inquinare nititur. Da Domino primitias diei tuae. Erit enim tota ejus, qui prior occupaverit. Memorabile verbum operarius quidam optimus locutus est : Ab ipso, inquit, matutino tempore cursum totum meum diei scio. » Fideles ergo illico ut evigilent, instar volucrum et cum volucris incipiant jubulare Deo.

ADVENIENS, — ad locum concilio destinatum. COSYOCABERUNT COSCILIUM. — SYRUS, suos socios et collegas, puta pontifices inferiores, qui ei a concilio erant, uti modo sunt Cardinales Pontifici (1).

24. MAGISTRATUS TEMPLI, — *συνεργητής*, id est dux militum, et quasi prætor templi, ut ex Chrysostomo et Beda dixi cap. iv, vers. 1.

DE ILLIS QUIDNAM FIERET? *τί ἐν τῷ αἰετοῦ τόκῳ, quidnam hoc esset; vel, quidnam de illis factum esset?* Ita Syrus; Tigurina, *quidnam hoc sibi vellet?* Vatablus, *quomodo hoc factum esset?* An scilicet Apostoli pecunia corrupissent custodes carceris, ad eum ipsi aperendum, an vi perfergissent carcerem, an magico prestigio ex eo evasisent, uti videtur fecisse Apollonius Thyaneus, qui Roma a Domitiano incarcerationis, subito Puteolis apparuit, teste Philostrato, lib. viii Vite ejus, cap. iv. Alii veritatem de Syro, *quidnam hoc futurum esset?* q. d. Non tantum quoniam res huc evaderet, quem exitum habitura esset.

26. ADDUXIT ILLOS SINE VI. — Paruerunt Magis-

(1) Concilium et omnes Seniores plebis Israel, id est, episcopium et totum senatum Israeliticum. Per senatum intelligendi sunt quicumque a singulis tribubus etate et prudentia ad iudicandum idonei videbantur, nec sacerdotum, nec Levitarum classi adscripti essent. Supra iv, 8, idem vocati sunt Seniores Israel.

trati, sive Prætori Apostoli, etsi non tenerent possessione ejus vim propulsa plebis sibi adiectæ auxilio, ut darent exemplum Evangelicæ humilitatis patientiæ, integritatis, constantiæ et obedientiæ erga Magistratus, etiam infideles et hostiles, juxta mandatum Christi, *Matth. cap. x, vers. 12, et Joan. cap. xiv, vers. 27*. Nihil enim timet bona conscientia nixa Deo certaque ejus ope et presidio, « qui tanquam volucres illos (Apostolos) semper ex ipsorum (Iudeorum) manibus eripiebat, » ait S. Chrysostomus.

28. PRÆCIPENDO PRÆCEPIUM. — q. d. Diserte, graviter et severe sub penis magnis præcepimus vobis.

ET VULTIS INDUCERE. — q. d. Vultis nobis imputare et imponere crimen homicidii, quod scilicet impie et injuste Christum verum, innocentem et sanctum occiderimus, itaque nobis afflare infamiam et periculum vite, tum apud plebem, tum apud Romanos rerum dominos, potentes æque ac justos scelerum vindices. Inducere enim sanguinem alienum super alium, est eum rem facere homicidii, ejusque penas ab eo deponere, scilicet ut det suum sanguinem, et vitam pro sanguine alterius quem injuste effudit. « Oblitus est, ait Beda, princeps Sacerdotum debiti, quod ipse sibi et suis imprecatum erat, dicens : Sanguis ejus super nos et super filios nostros. »

HOMINIS ISTIUS, — Jesu Christi, quem designantur nominare, vel propter ejus claritatem, inquit Glossa : quia nimirum et invident ejusque nomen obscurare et abolere conantur; vel propter odium, quos enim odimus, nec videre, nec audire, nec nominare sustinemus.

29. RESPONDENS AUTEM PETRUS, ET APOSTOLI. — Lyranus censet Petrum solum locutum esse pro cæteris, ne si omnes loquerentur, esset confusio vocum, que intelligi nequiret. Melius Hugo, Dionysius et alii censent, Petro responsum inchoante, alios ei succenturiatos fuisse, ac quemque responsum confirmasse : erant enim pleni zelo et ardore, tum prædicandi et proficiendi Christum, tum pro eo patiendi.

ONDIRE OPORTET DEO MAGIS QUAM HOMINIBUS. — Aurea est hæc gnome, modesta et fortis, cordibus omnium inculpanda, que praxim exigit quotidianam et jugem in quovis loco et tempore. Ea freti Apostoli et Martyres, opposuerunt se edictis Imperatorum de adorandis idolis aliusque rebus a Deo vetitis, usque ad ignes, cruces et bestias. Ita Machabæi responderunt Antiocho mandanti ut contra legem Dei vescerentur carne porcina : « Non obedio præcepto regis, sed præcepto legis, que data est nobis per Moysen, » *II Machab. cap. vii, vers. 30*. Huic simile est axioma Platonis in *Phedro* : « Nulli hominum fas est discodere ab eo munero quod Deus ei imperavit. » Nam, ut idem ait in *Eutyphro* : « Illud sanctum est, quod Deo gratum est et placet. »

Secundo, Apostoli tacite hæc sententia et q'

quenti perstringunt suos iudices et pontifices : « Magna enim sapientia ostendunt, quod illi cum Deo pugnent, » ait S. Chrysostomus.

31. HUC PRINCIPEM ET SALTATOREM. — *αρχηγόν*, de quo S. Augustinus, lib. III *De Trinit.*, cap. x, « qui est hebraice Jesus, inquit, græce *αρχηγός*, nostra autem locutione Salvator. » Sic Gentiles Antiochum cognominarunt Soterem, a salute suis allata.

EXALTAVIT, — a terra in cœlum per gloriosam ascensionem, ait S. Chrysostomus, sicut eundem, vers. 30, « suscitavit » a morte per resurrectionem. Rursus exaltavit eum in terra per nostram prædicationem, dando ei nominis claritatem, eique sensim subjucendo Judæos et Gentes, « ut in nomine Jesu omne genuflectatur, cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris, » *Philipp. cap. ii, vers. 11*.

AD BANDAM POENITENTIAM, — ut per Christum, perque Christi merita, ad ejus gloriam, daret Israeli locum modicumque poenitentiae, et per eam remissionem peccatorum, puta justitiam et salutem : non quod justificatio nostra consistat tota in remissione peccatorum per imputatam nobis justitiam Christi, ut delirat Calvinus, negans gratiam habitalem et virtutes infusas, cujus proinde errorem damnat Concilium Tridentinum, sess. vi, can. 11; sed quod justificatio nostra in hac vita, potius peccatorum remissione consistat quam perfectione justitiæ, ait S. Augustinus, lib. XIX *De Civ.*, cap. xxvii. Nam post peccatum originale remissum in baptismo, remittuntur nobis peccata mortalia post baptismum admissa in sacramento Poenitentiae; post illud crebro ex innata concupiscentia relabimur in peccata saltem venialia, pro quorum remissione quotidie oramus ex præcepto Christi, dicentes : « Dimitte nobis debita nostra, scient et nos dimittimus debitoribus nostris. » Vide Bellarminum, lib. II *De Justificat.*, cap. iii et vi.

Porro Petrus præ aliis donis Christi et Christianismi, proponit iudicibus remissionem peccatorum, quia eis obiciebat peccatum gravissimum, quod scilicet Christum occidissent; ne ergo ejus veniam desperent, asserit Deum per Christum omnia omnino peccata, etiam hæc Christianidii, eis, si poeniteant et credant in Christum, condonaturum. Nam « Christus, inquit (Hæc id negat Chrysostomus), sed Apostolorum suavis fides elasse, ut in concilio Apostolorum terti et Pontificum contra eos consilia dissipare posset, uti fecit S. Sebastianus per Christianis apud Diocletianum. Porro Gamaliel hebraice idem est quod *retributio mea Deus*, vel *ablatio Dei*, vel *camelus meus fortis*, inquit Pagninus in *Nominibus hebraicis*, que omnia Gamalieli egregie quadrant.

32. ET NOS SUMUS TESTES HORUM VERBORUM, — id est harum rerum et mysteriorum (verbum enim ponitur pro verbo significata, per metonymiam), puta Christi resurrectionis, ascensionis et exaltationis, ac poenitentiae et remissionis peccatorum, a Deo in Christum credentibus promissa. Ita Lyranus.

ET SPIRITUS SANCTUS. — Græce *πνεῦμα κατὰ τὸ ἔσω*, hoc est ut Pagninus et Tigurina, *insuper autem et Spiritus Sanctus*, q. d. Non tantum nos testes sumus Christi, sed et Spiritus Sanctus, qui

per nos intrepide eloquitur hoc de Christo testimonium, quique per nos in fidem hujus sui testimonii tot signa et miracula operatur, imo omnibus in Christum credentibus se communicat, ac proinde et vobis, licet Christianidii sitis, se communicabit, si in Christum credatis. Porro Spiritus Sanctus non tantum dabat testimonium Christi per Apostolos, sed et per seipsum, tum quia in forma lingue, ignis, venti, visibiliter illabebatur credentibus in baptismo; tum quia menti credentium internam suggerebat fidem, spem et amorem in Christum. Qualis quantusque testis sit Spiritus Sanctus, docet S. Cyrillus, lib. X *in Joan.*, cap. xxxiii.

33. HEC CUM AUDISSENT, DISSECBANTUR. — Syrus, *dilacerabant se præ furore*; alii, *frendebant et stridabant dentibus*, quasi per os serram traherent. Optime Noster *dissecabantur*, quasi serræ ira et furoris per medium cor dissecati et disserati; hoc enim est Græcum *διασπασθῆναι*. Nam ingens dolor, livor et ira, est quasi serræ mentem itali discicans, et discerpens in mille cogitationes, motus et æstus impatientiæ et indignationis. Ex adverso Apostoli mites et fortes, inter medicos hosus constituti, summa pace mentisque serenitate fruebantur. Tanti est mens sibi conscientia recti et in Deum defixa.

COGITABANT, — *θεωροῦντες*, id est consultabant, ut veritè Tigurina et Pagninus.

34. PHARISÆUS. — Pharisæus hebraice idem est quod *expositor, explonator*, scilicet S. Scripture et legis divinæ; vel *separatus ab aliis*, scilicet religione et vite sublimitate. Habebant enim inter Judæos legis peritissimi et observatissimi. Unde et Paulus ante conversionem fuit Pharisæus, cap. xxiii, 6, et *Philipp. iii, 5*. Vide ibi dicta.

GAMALIEL. — Fuit hic magister S. Pauli, S. Barnabæ et S. Stephani, qui postea credit in Christum ejusque fidem publice professus est, ac reatus inter Sanctos in *Martyrol.*, die 3 augusti, una cum filio suo Abihone, ut patet ex Luciano in *Relatione* inventionis corporis S. Stephani, Nicodemi, Gamalielis et Abihonis, quem recenset Baronius. Luciano enim apparens Gamaliel, locum sepulture suæ et sociorum revelavit. Jam ergo occulte favebat Christo et Apostolis, imo S. Clemens, lib. I *Recong.*, cap. ix, et ex eo Beda asserunt eum jam fuisse Christianum (Hæc id negat Chrysostomus), sed Apostolorum suavis fides elasse, ut in concilio Apostolorum terti et Pontificum contra eos consilia dissipare posset, uti fecit S. Sebastianus per Christianis apud Diocletianum. Porro Gamaliel hebraice idem est quod *retributio mea Deus*, vel *ablatio Dei*, vel *camelus meus fortis*, inquit Pagninus in *Nominibus hebraicis*, que omnia Gamalieli egregie quadrant.

HONORABILIS, — *τιμωτός*, id est in pretio habitus. Ita Tigurina et Pagninus, itaque tum ob sapientiam, tum ob virtutem morumque gravitatem.

JUSSIT EQVAS AD BREVE HOMINES FIERI. — q. d.

Præsid concilii suggestit, ut juberet Apostolos ad breve tempus extra concilium educi. Ita Syrus, tum ne collegis suspitionem injiceret, quod Apostolis occulte faveret, si eos in presentia excusasset, ait S. Chrysostomus; tum ut absentes efficacius defenderet. Ita Lyranus.

33. ATTENDITE VOBIS. — Lenit furorē judicium, suadendo cunctationem maturam, q. d. Nolite precipitare sententiam ex passione et ira, ne ejus vos postea, sed sero poenitent. Ita S. Chrysostomus. Sapienter Aristoteles, lib. VI *Ethic.*, cap. ix, asserit, « celeriter quidem deliberata agenda esse, cum mora autem consideranda. »

36. EXISTIT THEODAS. — Alii Theudas. Alius est hic a Theuda, de quo Josephus, lib. XX *Antiq.*, cap. ii, qui sub Cuspido Fado, Præside Judææ, id est anno quarto Claudii Cæsaris, prophetam se finxit, multis post hanc Gamalielis orationem annis (hæc enim dixit Gamaliel anno 34 Christi, qui fuit 18 Tiberii Cæsaris: cui deinde successit Cains Caligula, Cato Claudius). In quo falsus est Eusebius, lib. II *Histor.*, cap. xi, Beda, Dionysius et alii: nisi dicas in chronologia Theudæ errare Josephum, ac Theudam diu ante Claudium rebellionem apud Judæos concitasse, quod tamen creditu est difficile, scilicet Josephum tot annis in re xvi sui errasse; fuit enim ipse Claudio coævus. Forte Theudas Josephi fuit filius vel nepos Theudæ nostri, qui ejus rebellionem sopitam suscitare patrisque vel patri necem vindicare conatus est, uti et hodie fieri videmus.

Dicens se esse aliquem. — Græca addunt μέγας, id est magnum; Syrus, dicens se esse Rab, vel Rabbi, id est magnum quemdam doctorem et prophetam. Persuasum erat populo ex oraculis Prophetarum, et ex sceptro a Juda in Herodem alienigenam transiit, instare tempus Messie, qui Judæis regnum restitueret et toti orbi imperaret. Hujus persuasionis meminit quoque Tacitus, lib. XXI, et alii. Multi ergo impostores eam occasionem arripuerunt se pro Messia venditandi, inter quos videtur fuisse hic Theudas. Audi de eo Josephum: « Apud Judæam præstigiator quidam, nomine Theudas, persuasit magnæ vulgi multitudini, ut assumptis suis facultatibus sequeretur se ad Jordanem fluvium (prophetam enim se jactabat), pollicens scissurum se verbo Jordanem fluvium, ac facilem præbiturum transitum, talique promissione multos seduxit. At Fadus misit in eos equitum turmas, qui ex improvise irruentes ex his multos interemerunt, multos vivos ceperunt, et in his ipsum Theodam, cuius caput abscissum reportavit Hierosolymam. » Sive enim unus idemque fuerit Theudas Josephi et Gamalielis hic, sive diversus, certa uterque similis fuit geni et ingenii.

Cui consensus, — ὁ προσκολληθῆναι, id est cui agglutinatus est; Pagninus, cui adhaesit (1).

(1) Pro προσκολληθῆναι, in aliis codd. legitur προσκολληθῆναι, inclinatus, rursus est, quam lectionem genuinam ju-

37. POST HUNC EXISTIT JUDAS GALILEUS. — Hinc versus colligit alium fuisse Theudam nostrum, alium Josephi; hic enim fuit sub Claudio, noster sub Augusto: fuit enim ante Judam Galileam, qui Romanis rebellare cepit nascente Christo. Ita Origenes, lib. I *Contra Celsum*, et tract. 21 in *Math.*, docet Theudam fuisse ante Christi natiuitatem, Judam vero paulo post eam, puta in censu quem fecit Augustus nascente Christo. Sic et Lucius Dexter, in *Chronico*, anno secundo Christi, qui fuit urbis Romæ 737, hæc habet: « Tres soles apparuerunt in Hispaniis in unum collecti. Augustus Tiberium et Agrippam in filios adoptat. Judas Galileus Judæos ad rebellandum Romanis cohortatur; » Imo et Lucas hic, aut potius Gamaliel dicens: « Post hunc existit Judas Galileus in diebus professionis, » id est in diebus census, ut mox dicam. Alii, qui volunt eundem esse Theudam nostram cum illo Josephi, ideoque posteriorem Judæ Galileo, respondent post hunc idem esse quod præter hanc: Græcum enim παρά, non semper significat ordinem temporis, sed rerum connexionem. Verum dura et contorta videtur hæc expositio: Græce enim παρά τούτων, proprie significat post hunc, ut verit Noster, Tigurina, Pagninus et alii passim, non præter hunc.

IN DIEBUS PROFESSIONIS, — ἀποτάξασθαι, id est descriptionis. Ita Tigurina. Syrus, in diebus quibus homines descripti sunt in pecunia capitulationis, puta capitatum in censu. In censu enim fiebant hæc tria: primo, singuli profitebantur se subditos Cæsaris Augusti; secundo, ei solvebant censum in signum subjectionis; tertio, describebantur a præside in tabulis Cæsareis, ad inuendum numerum Judæorum et aliarum gentium, que se Cæsari subditas profitebantur, ut ex illo sciret Cæsar quante essent provinciarum vires, tum ad pendendum vectigal, tum ad conscribendum militum, vel etiam imponendum, ne provincie freta sua multitudine et robore, Cæsari rebellerent. Hic est census de quo Lucas, cap. ii, 1: « Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est a præside Syrie Cyrino: et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem. Ascendit autem et Joseph, etc. » Judas ergo, occasione accepta hujus census, cepit concitare Judæos ad rebellandum Romanis, dicens indignum esse ut gens fidelis, et filii Abrahæ huncque liberi, servire inciperent infideli Cæsari et Romanis. Addebat lege is vetitum esse dare Romanis vectigal. Nam *Deuter.* xxii, post versum 17: « Non erit meretrix, » etc., Septuaginta addunt: « Non erit τολοπέζος, de filiabus Israel, » quod Tertullianus, lib. *De Pulcritia*, cap. ix, et S. Hieronymus, *epist.* 146, vertunt: « Non erit vectigal pendens

dicant Griesbachius, Knappius et Schottus; in aliis προσκολληθῆναι, advocatus est, quam lectio Ruinocho præferenda videtur,

Ver. 37.
2. 258 09
322
3257

Vectigal
Census
votum.
Deuter.
cap. xxii,
quale?

ex filiis Israel; » τολοπέζος enim significat vectigal. Verum perperam; nam hæc sententia non habetur in Hebræo textu, nec in Latino et aliis. Quare videtur addita a Septuaginta ad explicandum præcedentem legem: « Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel, » scilicet per meretricem et scortatorem maxime hic intelligi eos qui se suamque turpitudinem Veneri et Priapo sacrilege dedicabant, qualis fuit mater Aza, regis Juda, et effeminati, de quibus III *Reg.* 21, 12 et 23; τολοπέζος enim non tam a τολοπέζος, quam a τολοπέζος, id est consecratio, ducitur. Unde S. Augustinus, lib. X *De Civit.*, cap. ix, ait, hæc voce teletarum significari consecrationes quasdam, que vere erant fallaces ritus dæmonum, in quibus scilicet meretrices et effeminati dona ac præsertim partem pretii et lucri sua turpitudinis offerebant Veneri, vel Priapo, sicut canephore apud Athenienses; planeque videtur τολοπέζος dictum de femina, non de viro. Sequitur enim, « de filiabus Israel. » Et mox: « Et non erit τολοπέζος, id est initiatus, de filiis Israel. » Ubi Theodoretus, *Quest.* XXVIII in *Deuter.*: « Τολοπέζος, ait, vocat eum qui mysteriis initiat; τολοπέζος autem eum qui initiatur, » id est consecratur Veneri aut Priapi sacerdos, aut cultor vel cultrix. Tales enim Hebræice vocabantur kades kadesca, quod Noster in *Deuter.* vertit meretrix et scortator; alibi vero effeminati. Kades enim proprie significat sanctum et consecratum alicui numini, ut hic meretricem Veneri. Ita et S. Cyrillus, lib. XV *De Adoratione*.

Judas ergo hic fuit auctor sectæ Galileorum, qui pro libertate sua tuenda omne vectigal et dominium Cæsaris, etiam morte proposita abnebant. Vide Josephum, lib. XVIII *Antiq.*, cap. i, qui et lib. XX, cap. iii, addit Judæ filios, Jacobum et Simonem, sub Claudio Imperatore, eadem de causa crucifixos esse. Sed audi eundem de Galileorum, etiam puerorum, perlinacia scribentem, lib. VII *Belli*, cap. xxix: « Omni genere tormentorum et vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc duntaxat, ut Cæsarem dominum faterentur, nemo cessit, neque dicere velle visus est; sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conservare, tanquam brutis corporibus, non animis etiam cruciatu ignemque suscipere. Maxime vero puerorum etas miraculo spectantium fuit: nec enim vel eorum quisquam commotus est, ut dominum Cæsarem nominaret, usque adeo corporum infirmitatem vis audacie superabat. »

Diu hæc secta inter Judæos viguit, adeoque erupit in publicum bellum, quo Judæi a Tito et Vespasiano subiecti et excisi sunt. Hæc de causa Christus et Apostoli, quia sub idem tempus ceperunt docere, et quia æque ac Judas ejusque assectæ, erant Galilæi, in heresis eorum suspicionem apud Judæos et Romanos venerunt, ideoque ut ab ea se alienos ostenderent, passim docent

julenicque ut fideles principibus, etiam infidelibus, obediant, etisque debitum honorem et tributum impendant. Vide S. Paulum toto cap. xiii ad *Rom.* Quin et Christus hæc de causa voluit solvere tributum, etiam si ad id non obligaretur, *Math.* xvii, 27. Hinc et Scribæ tentantur Christum, ut eum apud Pilatum accusarent, dicentes: « Licetne tributum dare Cæsari, an non? » *Matthæi* xxiii, 47. Ita S. Hieronymus ibidem.

Hi sunt Galilæi quos occidit Pilatus miscendo sanguinem sacrificii eorum, *Lucæ* xiii, 1. De iisdem agit Hegesippus, lib. II *De Excidiis Hieros.*, cap. v, ubi tamen eos Samaritanos vocat. Sed respondeo origine fuisse Galilæos, secta Samaritanos, ideoque a Judæis separatos templo, religione et sacrificiis. Aut certe mixti erant ex Samaritis et Galilæis. Porro quo fine et sensu Gamaliel citet rebelliones Theudæ et Judæ, mox patebit.

AVERTIT POPULUM. — Græce additur τράνη, id est malum. Sic et Syrus.

DISPERSI SUNT, — annihilata est eorum secta et rebello, quia omnes vel occisi, vel dispersi sunt, q. d. Pari modo annihilabitur hæc Apostolorum secta, si vergat ad seditionem vel aliud scelus: eo enim detecto, præses Romanus eos comprehendet et punit, æque ac nos Pontifices et Scribæ, qui in eorum doctrinam et mores invigilamus; sin autem eorum secta sit pia et a Deo, non summus, nec debemus ei resistere, ut ipse subdit vers. 38. Quare non precipitamus consilium et sententiam, sed expectemus et videamus quoniam res eorum evadent: ita in nullam partem peccabimus; nec enim a populo vel Præside negligetis, nec a Deo imprudenter et temeritatis argui poterimus. Hoc est quod subdit:

38. ET NUNC ITAQUE DICO VOBIS: DISCEDITE AB HOMINIBUS ISTIS. — Hoc est, ut Syrus, Tigurina et Pagninus, abstinete ab hominibus istis, q. d. his constitulim. Nolite vos miscere eorum predicationi: uti eam non probatis, ita nec improbate: tempus, quod veritatis est magister, docebit nos an ex Deo sit, an ex spiritu humano; hæc enim neminem lesurunt, nec quid impii aut perversi docerunt: non enim docent culum idolorum, nec blasphemant Deum Israelis: ergo adhuc in eos actionem nullam habemus, nullum jus persequendi aut puniendi. « Discedite » ergo, græce ἀπέστειναι, id est abscedite et desistite a vestra contra eos inquisitione, nolite eorum res et acta judicare, nolite eorum conciones impedire, ne si novi Prophetæ sint a Deo missi, in Deum injuri sitis, ab eoque castigemini: sin autem humano seditionis aut ostentationis spiritu agantur, ille se prodet, eoque populo contempnibile et magistratibus reos constituet, qui proinde eos compecent et punient; itaque hoc eorum opus et consilium per seipsum dissolvetur et corruet.

39. SI VERO EX DEO EST, NON POTERITIS (nec physice, nec etiam moraliter, q. d. Licet non potestis, nec debetis) DISSOLVERE ILLUD. — Unde

Ver. 38.
Pagninus
Gamalielis
constit-

sequitur : « Ne forte et Deo repugnant inveniamini. » Poterat dicere Gamaliel : Certum est hoc Apostolorum opus esse a Deo, idque probant tot eorum miracula. Verum quia iudices ab eis plane aversos, imo in eos furentes vidit, prudenter id tacuit, ne et sum in Apostolos affectum proderet, et Iudeorum furorem magis concitaret, ubique et Apostolis vitæ periculum crearet. Dicit ergo conditionate : « Si vero ex Deo est (uti revera est), non poteritis dissolvere ; » ut injecto Deimeto, quasi aqua frigida, eorum furorem mitiget et restringat, quem plane extinguere et suffocare non poterat. Simul hoc dicto innuit, ut serio et sine passione inquirant an hoc opus non sit ex Deo : si enim considerent eorum mores sanctos ac miracula, facile visuros hoc esse opus Dei, q. d. « Credite quod non poteritis dissolvere, » ait S. Chrysostomus. Est enim Apostoli doceret novam legem novumque Testamentum, quo vetus lex et sacrificia abroganda erant, tamen id ipsum futurum esse prædictum fuerat a Prophetis. Hujus autem mutationis jam tempus adesse, multis Scripturis et miraculis probabant Apostoli.

Abutuntur hac sententia Gamaliel hæretici, dicentes, cum accusamur apud Magistratus novæ doctrinæ, respondendum eis est : Si hoc opus est ex hominibus, dissolvetur ; si ex Deo, non poteritis dissolvere illud. Sed perperam : certum enim est omnem hæresim esse hæresim, id est doctrinam falsam et pestilentem, a Deo et Ecclesia damnatam, quam proinde Magistratus statim succidere debent, ne proserpat, multosque inficiat et perdat. Notum est quantum induciæ a Carolo V coacto datæ hæreticis in Germania usque ad Concilium generale, nocuerint Ecclesiæ, hæresimque propagarint, ut illa hucusque eradicari non potuerint. « Sermo enim eorum ut cancer serpit, » ut *Timoth.* II, 17. Quocirca eos statim occidi jussit Deus, *Deuter.* XIII, 8. Secus fuit hic in Apostolis ; certum enim erat Gamaliel eorum doctrinam esse sanctam et divinam. Scribis vero et iudicibus id ipsum si non certum, certe dubium esse debebat ob tot signa et prodigia, quæ indices de Apostolis audiebant vel videbant. In tanto autem dubio non poterant bona conscientia Apostolos damnare ; cumque ex præconcepito contra eos prejudicio et aversione non vellent eos absolvere, omnino faciendum eis erat Gamaliel's consilium, scilicet : Absistite ab hominibus istis, quoniam si ex hominibus est hoc eorum opus, dissolvetur ; sin ex Deo, dissolvere non poteritis illud. Quid enim aliud suadeas homini furenti et in scelus ruenti ?

CONSENSERUNT AUTEM ILLI, — scilicet, ne Apostolos interficerent, uti paulo ante furentes cogitaverant. 33; non tamen furor eorum illa restinetus fuit, quin eos flagellarent et juberent prædicatione Christi abstinere, ut sequitur.

40. CÆCIS DENUNTIARUNT; — flagellarunt ergo vel festigarunt Apostolos: Syrus, verberarunt.

Græcum *δῖπο* significat verberari et excoriare. Fecerunt id, quia quoquo modo « sua libidini satisfacere voluerunt, ne nihil egisse viderentur, et insipienter ea tentasse que ipsis impossibilia erant, » ait S. Chrysostomus. Porro S. Clemens, lib. V *Constit.*, cap. II, hujus verberationis auctores facit Caipham, Annam et Alexandrum, asseritque non semel, sed sæpius ab eis verberatos esse Apostolos. Vere S. Athanasius, epist. ad *Orthodoxos in persec.* : « Flagella pati, inquit, Christianorum est, inferre Caiphæ et Pilati. » Impletur hic oraculum, quod Apostolis prædixit Christus : « In synagogis suis flagellabunt vos, » *Matth.* X, 17. Præclare S. Nazianzenus, oratione 23 in laudem *Hieronis* : « Philosophi animus ex eo quod passus est, generosior redditur, atque ut candens ferrum frigido aspersione, ita ipse periculis obdurescit. »

NE LOQUERENTUR IN (id est de) NOMINE JESU, — ne de Jesu predicarent, scilicet cum resurrexisset, et esse salvatorem mundi.

41. IBANT GAUDENTES. — « Tam fortis, ait Chrysostomus, invictaque res est virtus ; et dum patitur, affligentes vincit. » Et mox : « Est quippe fortitudinis excellentissimus gradus, non tantum patienter et libenter, sed letanter quoque adversas res ferre. Hoc est omne gaudium, in varias tentationes incidere, » ut ait Iacobus, cap. I, vers. 2. Additque hanc fortitudinem et lætiam in plagis, mirabiliores esse omnibus signis et miraculis. Cassianus, *Collat.* XII, cap. XIII, narrat Christianum quemdam a Gentilibus divexatum, cum illi petulantè rogarent : « Quid miraculi Christus vester, quem colitis, fecit ? » respondisse : « Ut his, ac majoribus, si intuleris, non movear, nec offendar injuriis. »

Ita S. Paulus exultat passim et gloriatur in suis vinulis, plagis, flagellis, lapidationibus. Vide totum cap. XI Epist. II ad *Cor.*

Unde S. Chrysostomus, hom. 1 in II ad *Cor.* : « B. Paulus, ait, cum videret quasi nivis cumulos tentationes quotidie ingruentes, non aliter quam si in medio paradiso vixisset, gaudebat gestebatque. » Et S. Augustinus, lib. LXXXIII, *Quest.* II, asserit « justos etiam sequestrata spe future vite, juvenius et lætius præ amore veritatis torqueri, quam luxuriosi præ cupiditate ebrietatis epulentur. »

Ita in craticula exultabat S. Laurentius, irridens tyrannum : « Assatus est, versa et maudici. »

Ita in æqualeis et acerbissimis tormentis exultabat S. Vincentius, sua lætitia vincens et affligentium iudicem et tortorem.

S. Tiburtius, prunis candentibus insistens nudis plantis, dicebat « se super rosas ambulare. »

S. Theodorus Martyr die nona novembris, toto corpore dilaceratus cantabat : « Benedicam Dominum in omni tempore. »

S. Bonifacius, 14 maji unguis excarnificatus

Vers. 41.
Gaudium
in tribulationibus.

jubilabat : « Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe Fili Dei. »

S. Ignatius damnatus ad leones, audiens eos rugientes in amphitheatro Romano, exultans exclamabat : « Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar. »

S. Barlaam manu thure plena, igni a carnificibus ante idolum imposita, ut, si manum ab igne retraheret, thusque in ignem excuteret, videretur idolo thurificasse, manum ardentem immotam in igne conluit, psallens : « Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum. » Ita S. Basilus, orat. in S. Barlaam.

Joannes Fischerus, Episcopus Roffensis, damnatus ab Henrico VIII, Angliæ rege schismatico, ad mortem, cum duceretur ad supplicium, canebat hymnum : « Te Deum laudamus. »

Idem fecit noster Campianus in tribunalis damnatus, cui Scherwinus in damnatione socius succinens, in hunc mentis vocisque jubulum erupit : « Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus et letemur in ea. » Hoc est quod ait Jeremias, *Thren.* III, 30 : « Dabit percussienti se maxillam, saturabitur opprobriis, » quasi ea esuriens iisque se pasceat et exultans. Vide ibi dicta.

Quocirca S. Saturninus durum obiens in martyrio dolorum agonem, aiebat : « Breviter patior, libenter patior ; gratias ago, nec agere sufficio. Christe, da sufficientiam. Tibi laus, tibi decus. » Ita habet ejus Vita apud Surium die 14 februarii.

Marcus Aréthusius sub Iuliano Apostata excarnificatus, eo quod idolum confregisset, styli confossus, melle illitus et suspensus, ut a vesperis comederetur, suos tortores irrisit dixitque eos abjectos esse et humi repere, se vero erectum et in sublimi positum. Hac constantia et alacritate eos convertit. Ita Theodoretus, lib. III cap. VI. Idem dixit nuper Martyr quidam in Anglia, ex alto suspensus.

QUANTAM DIGNI HABITI SUNT. — Est enim ingens Dei donum, ut docet Apostolus, *Philip.* I, 29, pati pro Christo, ac consequenter ingens est dignitas, laus et gloria. Vide dicta *Philip.* I, ac S. Cyprianum, tract. *De Echart, martyrii*, et epistola nona ad *Martyres*, ubi eos vocat fortissimos, fidelissimos, benedictos, beatissimos. Vide et Tertullianum, lib. ad *Martyres*, ubi eos vocat pugiles veritatis, milites Christi, victores sæculi. Idem, lib. *De Anima*, cap. XXXII : « Tota paradisi clavis, inquit, tuus sanguis est, » o Martyr. Idem, lib. *De Cultu feminae*, in fine : « Stole, inquit, martyriorum præparantur, angelis bajulis sustententur. » Et Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.*, « Martyria, inquit, sunt gloriose conversationis exemplaria. »

PRO NOMINE JESU. — Hæc est causa tantæ dignitatis passionum et patientiæ, scilicet quod pro nomine, honore et amore Jesu patiuntur. Hoc est mel, quod omne dolorum fel dulcorat. Audi

S. Augustinum, in *Solido*, cap. xxii : « Tu, Domine, es dulcedo inestimabilis, per quam omnia amara dulcorantur. Tua enim dulcedo Stephano lapides forentis dulcoravit ; tua dulcedo craticulam beato Laurentio dulcem fecit ; pro tua dulcedine ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas securus ad crucem et gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat. Hæc enim tua dulcedo ipsos Apostolorum principes sic replevit, ut pro ipsa crucis patibulum unus eligeret, alter quoque caput ferienti gladio suspensum non timeret. Pro hac emenda Bartholomæus propriam pellem dedit. Pro hac quoque gustanda veneni poculum intrepidus Joannes potavit. Hanc vero ut gustavit Petrus, omnium interiorum oblitus, clamavit quasi ebrius dicens : Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula : hic moremur, te contemplemur, quia nullo alio indigemus : sufficit nobis, Domine, videre te, sufficit, inquit, tanta dulcedine satiari. Unam enim stillam dulcedinis ille gustavit, et omnem aliam fastidiv dulcedinem. Quid putas dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis divinitatis tuæ gustasset, quam abscondisti timentibus te ! Hanc tuam dulcedinem ineffabilem et illa gustaverat virgo (S. Agatha), de qua legitur quod lætissima et glorianter ibat ad carcerem, quasi ad epulas invitata. Hanc, ut roor, ex ipse gustaverat, qui dicebat : Quam magna me confutudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te ! quique monebat : Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus. Hæc est enim illa beatitudo, Domine Deus noster, quam expectamus datum te nobis, pro qua tibi, Domine, continue militamus ; pro qua tibi mortificamur tota die, ut in tua vita tibi vivamus. »

CONTUMELIAM PATI. — Vero S. Hieronymus « Non querat gloriam, et non dolebit cum eris inglorius : qui laudem non appetit, nec contumelias sentit. » Id videre est hic in Apostolis, qui spernendo contumelias, veram gloriam adepti sunt. Quid enim gloriosius, quam pati pro Deo suaque passione Dei gloriam illustrare ? Quid gloriosius, quam vitam expandere et sanguinem profundere pro eo qui eam nobis dedit ? Quid gloriosius, quam Christo tanta et tam dura pro nobis passo vicem reddere (ut ait Tertullianus, lib. *De Resurrectione carnis*), plagas plagis, probra probris, cruorem cruori rependere ? Etsi enim illius cruor infirmitas majoris sit pretii quam noster, tamen noster nobis pariter maximi est pretii : nec enim habemus quod pretiosius, quod ei rependamus. Hinc ille laurea ; ille coronæ, illi triumphus Martyrum in Ecclesia tam militante, quam triumphante. Sanctissimi viri, ut S. Franciscus, S. Xavierus, S. Antonius de Padua, ambierunt martyrium, ideoque ad Barbaros profecti sunt ; sed Deus eos hoc dono dignatus non est : hinc Martyres, qui eo digni habiti sunt, summas

pro eo Deo egerunt gratias, ut patet ex Actis S. Agnetis, S. Luciae, S. Agathae, S. Polycarpi, S. Marci et Marcelliani et aliorum Martyrum. Quocirca S. Ignatius, fundator Societatis nostrae, Christi causa in vincula coniectus, cum ab eo quaereret Franciscus Mendosius, postea Episcopus Burgensis et Cardinalis, num dolenter ferret illum carcerem ac vincula? respondit: « An tantum malum tibi videtur carcer esse? at vero non tam multa Salmanticae pedes sunt, non tot catenae, quin ego plures pro Christo cupiam. » Ita Ribadencira, in ejus Vita, lib. I, cap. xv. Idem roganti, « Quenam esset compendiarium via ad perfectionem? » respondit: « Multa pati pro Christo, » idque assidue postulare a Deo.

Merito ergo S. Hieronymus, epist. ad Helviam, Quest. XI: « Triumpus Dei, inquit, est passio Martyrum, et pro Christi nomine crucis effusio, inter tormenta mira perseverantia stare, torqueri et in suis tormentis gloriari. Ideo odor disseminatur inter gentes, et subit tacita cogitatio, nisi verum esset Evangelium, nunquam id sanguine defenderent. » Id sapiebat Michael illustris in Japonia martyr anno Domini 1609. Audi ejus animos et ignes, e litteris quas e carcere ad snos scripsit: « Non possum, inquit, Dei in me beneficentiam verbis exequare, quod pro ejus fide captus sim, nimirum ex illo die dignatam esse augustissimam illam Majestatem, et animae et corporis mei velut adire et capere possessionem: inde in summa pace fui. Aestuabat cor meum inestimabili desiderio, sui ad omnem Dei nutum, in prosperis et adversis, ad unguem conformandi. » Et nonnullis interjectis: « Nunc inteligo irrisiones, contemptus, fastidia, quaslibet denique injurias pro Dei amore aequo animo toleratas, omnibus regum et Imperatorum sceptris ac diadematis esse infinitis partibus antependenda. Quadriennio fui in carcere ita letus et alacer, ut uno tantum die mihi fuisse videar. » Ecce hi sunt spiritus primitivae Ecclesiae, in novella Japonum Ecclesia recalescentes, quos suscitavit mustum Spiritus Sancti.

42. OMNI AUTEM DIE NON CESSABANT. — Mirare hic tum Apostolorum fortitudinem, tum Pontificum et Magistratum stuporem. Paulo ante cecis denuntiaverunt, ne amplius predicarent Christum: predicant nihilominus ipsi ubique et publice, et tamen tacent Pontifices et Magistratus, perinde ac si elinguis et enervae essent: nimirum Deus ligabat eis mentem, manum et linguam.

CIRCA DOMOS. — κατ' οἶκον, per domos, de domo in domum; Tigrina, domesticam; Pagninus, in angulis domibus. Ita boni Pastores non tantum suas oves pascent et docent publice in templo

sed et privatim obeuntes singulorum domos, eos instruunt, consolantur, hortantur et incitant ad omne bonum.

Nota: Sub hoc tempore occasione persecutionum Judaeorum, Apostoli ex impulsu Spiritus Sancti quem recenter in Pentecoste ad hoc receperant, coeperunt cogitare de implendo testamento Christi: « Euntes in mundum universum predicato Evangelium omni creature, » Matth. xxviii. Quocirca Lucius Dexter, Praefectus praetorio Orientis, in suo Chronico nuper edito (si tamen illud ipsum sincerum est), quod dedicavit S. Hieronymo, sicut vicissim S. Hieronymus eidem dedicavit tract. De Scriptor. Ecclesiasticis, de his ita scribit: « Anno Christi trigesimo quarto (quo mortuus est, resurrexit et ascendit in caelum), ultima die junii, sancti Dei Apostoli, triginta et octo diebus plus minus post adventum Spiritus Sancti (quasi post Octavam Pentecostes), conveniunt in coenaculo Sion (quae domus erat Mariae, matris Joannis, cognomento Marci), ac habito consilio sortitioneque divina, provincias mundi praedicationis gratia inter se partiuntur. Contigitque S. Jacobo, Zebedaei filio, Hispania; Joanni Asia, Mattheo Aethiopia, Thome India, Philippo Scythia et Gallia (forte Gallograecia sive Galatia). Quo tempore Canones eduntur et Apostolicae Constitutiones componuntur, ad Sacramentorum et totius Ecclesiae oeconomiam, » multo magis Symbolum Apostolorum. Unde subdit anno Christi 37, qui fuit tertius post ascensum Christi in caelum, S. Jacobum profectum esse in Hispanias, ibique evangelizasse, de quo plura cap. viii, l.

B. Virgo
doctrinae
Apostolorum.

Addit Dexter: « Sacra virgo Maria consilio, luce doctrinae et mirabili vitae exemplo collegio praesidet Apostolico, nihilque grave gerunt illi, quod non ejus consilio ductaque gerant. » Et mox: « Anno Christi trigesimo septimo B. Virgo, Jacobo praees fundenti Caesaraugusta in columna apparet in spiritu, veniente quoque Joanne Theologo. » Et paulo ante: « Jacobus primum templum, vel oratorium B. Virginis, ex ejus jussu presentiaque super columnam Caesaraugustae erexit. » Et iterius ad annum Christi 86: « Apud Messanenses celebris est memoria B. Virginis Mariae, missa prius ab eadem dulci epistola. » Et iterum ad annum Christi 35: « Ad quam (B. Virginem) frequens ex Hebraea febat peregrinatio. » Hac enim de causa Christus matrem sibi superstitem esse voluit, ut quasi sui Vicaria, e vivam esset Ecclesiae, doctrix Apostolorum et consolatricem fidelium. Verum de his aliis. Sane prope Pentecoste Apostolos e Jerusalem abiisse in suas provincias, censent Gaspar Sanchez, Christophorus a Castro alicuique viri eruditissimi, quae de re quid sentiendum videatur, dicam cap. xii.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ad sedandum murmur Graecorum, Apostoli creant septem Diaconos, inter quos eminentes S. Stephanus, vers. 19, disputans cum Judaeis, eosque convincens, ab eis captus, et reus violatae legis Moisaicae in concilio agitur.

1. In diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum. 2. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis. 3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto et sapientia, quos constituamus super hoc opus. 4. Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus. 5. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide et Spiritu Sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum, advenam Antiochenum. 6. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum; et orantes imposuerunt eis manus. 7. Et verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde; multa etiam turba sacerdotum obediens fidei. 8. Stephanus autem plenus gratia et fortitudine, faciebat prodigia et signa magna in populo. 9. Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quae appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano; 10. et non poterant resistere sapientiae et spiritui qui loquebatur. 11. Tunc summiserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemiae in Moysen et in Deum. 12. Commoverunt itaque plebem, et seniores et Scribas; et concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium. 13. Et staturunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum et legem. 14. Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Jesus Nazareus hic destruet locum istum, et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses. 15. Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tantquam faciem angeli.

1. IN DIEBUS ILLIS, = quibus incarcerati et flagellati fuerunt Apostoli, ut praecessit. Ita S. Chrysostomus. Lucius Dexter in Chronico tradidit Diaconos hos creatos anno Christi 34, paulo post ejus ascensum in caelum, nutu et consilio B. Virginis: « Apostoli, inquit, septem Apostolicos Diaconos, ex Graecis omnes creant. » Eodem anno eos creatos docet Baronius, qui et ex Eusebio in Chronico addit, eodem anno Jacobum Alphaei, fratrem Domini, a S. Petro ordinatum esse Episcopum Hierosolymorum, 7. die decembris, ac sedisse annis 29.

CESCENTE NUMERO. — Per persecutiones enim semper crevit crescitque Ecclesia: « Plures efficitur quoties metitur a vobis: semen est sanguis Christianorum, » ait Tertullianus, Apolog., cap. ult. Tanta enim modestia, pietas, innocentia, fortitudo, charitas, tantus tormentorum et mortis contemptus, tantus ardor patendi pro

Christo, elucebat in vultu Apostolorum et Martyrum, ut Gentiles ad eorum fidem et vitam capiendam raperet. Videbant enim has dotes esse supra naturam vires, nec ab alio quam a Deo posse aspirari. Hinc S. Hieronymus, in Vita S. Malchi: « Persecutionibus, inquit, crevit Ecclesia, martyris coronata est. »

FACTUM EST MURMUR GRAECORUM ADVERSUS HEBRAEOS. — Ecce post persecutiones schismata vexant Ecclesiam, quorum causa fuit duplex. Prima, multitudo et turba: inter paucos stetit una anima et unum cor, inter multos multae subintravit animae et multa corda, diversa scilicet iudicia, desideria, voluntates, cupiditates, quae unioem hanc ex parte discedunt. Idem videmus factum in Ordinibus et monasteriis, juxta illud: « Multiplicasti gentem: non magnificasti letitiam, » Isaia ix, 3. Secunda, diversitas nationum: Graeci enim certant cum